

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та
туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: **«РОЗВИТОК ТА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ФОРМ ТА
НАПРЯМІВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ЄВРОПІ: ДОСВІД
ДЛЯ УКРАЇНИ»**

Виконав:
студент 2 курсу групи УЕІ-61
спеціальності «Міжнародні економічні
відносини»
освітньої програми «Міжнародна та
європейська економічна інтеграція»
другого (магістерського)
рівня вищої освіти

Сухомлин А. О.

Керівник: к.е.н. доц. Григорова-Беренда Л. І.

Рецензент:

Харків – 2024 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

Освітня програма «Міжнародна та європейська економічна інтеграція»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

_____ Анна ЗАЙЦЕВА
підпис ініціали, прізвище

“ _____ ” _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

СУХОМЛИНУ Артему Олеговичу

1.Тема роботи: «Розвиток та диверсифікація форм та напрямів інтеграційних процесів у Європі: досвід для України»

керівник роботи к.е.н., доц. Григорова-Беренда Лариса Іванівна

затверджені наказом вищого навчального закладу від «21» січня 2024 р. № 4002-5/164

2.Строк подання студентом роботи: 21.11.2024.

3. Перелік питань, які потрібно розробити

- *дослідити форми та напрями інтеграції в Європі*
- *визначити нормативну базу євроінтеграції*
- *охарактеризувати сучасні методи дослідження інтеграційних процесів*
- *проаналізувати інтеграційний досвід Європейського Союзу*
- *оцінити вплив інтеграції на економіку, політику та соціальні аспекти країн-членів*
- *дослідити зовнішньоекономічні відносини між Україною та ЄС в рамках інтеграційного шляху України*

- визначити перспективи соціально-економічного розвитку України в умовах євроінтеграції
- спрогнозувати можливі сценарії інтеграції України
- розробити дорожню карту інтеграції України до ЄС

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Вступ
2	Розділ 1. Теоретичні основи інтеграційних процесів у Європі 1.1. Форми та напрями інтеграції у Європі 1.2. Нормативна база євроінтеграційних процесів 1.3. Методи дослідження ефективності інтеграційних процесів
3	Розділ 2. Європейський Союз як найбільше інтеграційне об'єднання у Європі 2.1. Аналіз інтеграційного досвіду Європейського Союзу 2.2. Вплив інтеграції на економіку, політику та соціальні аспекти країн-членів 2.3. Зовнішньоекономічні відносини між Україною та ЄС в рамках євроінтеграційного шляху України
4	Розділ 3. Перспективи європейської інтеграції України на основі європейського досвіду 3.1 Перспективи соціально-економічного розвитку України в умовах євроінтеграції 3.2 Прогнозування можливих сценаріїв інтеграції України 3.3 Дорожня карта інтеграції України до ЄС
5	Висновки
6	Додатки

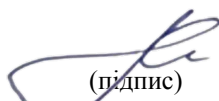
5. Дата видачі завдання 01.11.2023 р.

Студент

(підпис)

Сухомлин А.О.

Керівник роботи

(підпис)

Григорова-Беренда Л.І.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Розділ 1. Теоретичні основи інтеграційних процесів у Європі.....	8
1.1. Форми та напрями інтеграції у Європі.....	8
1.2. Нормативна база євроінтеграційних процесів.....	14
1.3. Методи дослідження ефективності інтеграційних процесів	17
Висновки до першого розділу.....	20
Розділ 2. Європейський Союз як найбільше інтеграційне об'єднання у Європі.....	22
2.1. Аналіз інтеграційного досвіду Європейського Союзу.....	22
2.2. Вплив інтеграції на економіку, політику та соціальні аспекти країн-членів.....	32
2.3. Зовнішньоекономічні відносини між Україною та ЄС в рамках євроінтеграційного шляху України.....	38
Висновки до другого розділу.....	46
Розділ 3. Перспективи європейської інтеграції України на основі європейського досвіду.....	48
3.1. Перспективи соціально-економічного розвитку України в умовах євроінтеграції.....	48
3.2. Прогнозування можливих сценаріїв інтеграції України.....	53
3.3. Дорожня карта інтеграції України до ЄС.....	58
Висновки до третього розділу.....	61
Висновки.....	63
Список використаних джерел.....	66
Додатки.....	73

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації та інтеграції світових економічних процесів питання інтеграції набувають особливої актуальності. Будучи одним із найважливіших регіонів світу, Європа презентує різні підходи до інтеграції, які слугують важливим прикладом для інших країн, зокрема й для України. Прагнучи інтегруватися в європейський політичний та економічний простір, Україна стикається з низкою викликів і можливостей. Аналіз європейського досвіду, вивчення успішних прикладів і моделей інтеграційних процесів та адаптація цих моделей до українських реалій є необхідними кроками для формування ефективної стратегії інтеграції.

Для України, яка знаходиться на шляху реформування та адаптації до європейських стандартів, дослідження цієї теми є особливо важливим з декількох причин. По-перше, це дозволить визначити найефективніші шляхи інтеграції, враховуючи специфіку української економіки та суспільства. По-друге, вивчення досвіду європейських країн допоможе уникнути потенційних помилок та оптимізувати процес інтеграції. По-третє, це сприятиме розробці більш ефективних механізмів адаптації європейських практик до національних особливостей України.

Таким чином, дослідження розвитку та диверсифікації форм і напрямів інтеграційних процесів у Європі є необхідним для формування стратегічного бачення майбутнього України в контексті європейської інтеграції. Це питання є особливо важливим у зв'язку з сучасними геополітичними викликами, коли ефективна інтеграція стає пріоритетом не тільки економіки, а й безпеки. Всебічне вивчення процесу європейської інтеграції дасть змогу сформулювати рекомендації щодо оптимізації стратегії європейської інтеграції України та підвищення ефективності відповідних реформ.

Ступінь вивчення проблеми. Дослідженню тематики роботи присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед українських слід назвати Матюшенка І. Ю., Беренду С. В., Григорову-Беренду

Л. І., Рєзнікова В. В., Гончаренка В. В., Грубінко А. В., Заставну О. П., Федіну Н. В., Філіпенка А. С., Будкіна В. С., Дудченко М. А., які досліджують особливості інтеграційних процесів у світі та зокрема євроінтеграційний шлях України. Що стосується закордонних дослідників, варто згадати роботи Б. Баласси, Ф. Канерта, Р. Ліпсея, П. Робсона, Дж. Вайнера, Ф. Махлупа, Б. Розамонда, Дж. Пелкманса, Р. Аллена, що надають теоретичні основи для досліджень у даній сфері.

Методи дослідження. Теоретичну і методичну основу роботи складають базові положення економічної теорії. У процесі роботи широко використовуються як кількісні, так і якісні методи, включаючи аналіз і синтез, узагальнення, аналітичний підхід та метод порівняння.

Метою дослідження є визначення перспективних сценаріїв євроінтеграції України на основі досвіду країн Європи.

Завдання дослідження:

- дослідити форми та напрями інтеграції в Європі
- визначити нормативну базу євроінтеграції
- охарактеризувати сучасні методи дослідження інтеграційних процесів
- проаналізувати інтеграційний досвід Європейського Союзу
- оцінити вплив інтеграції на економіку, політику та соціальні аспекти країн-членів
- дослідити зовнішньоекономічні відносини між Україною та ЄС в рамках інтеграційного шляху України
- визначити перспективи соціально-економічного розвитку України в умовах євроінтеграції
- розробити можливі сценарії євроінтеграції України
- розробити дорожню карту інтеграції України до ЄС

Предмет дослідження – особливості розвитку євроінтеграційних процесів в контексті інтеграційного вектору України. **Об’єкт дослідження** – інтеграційні процеси у Європі.

Результати дослідження було представлено на ХІХ науково-практичній конференції «Актуальні проблеми світового господарства та міжнародних економічних відносин» від 19 квітня 2024 р. та конкурсі студентських наукових робіт за напрямом «Актуальні питання співробітництва з Європейським Союзом» від 17 травня 2024 р.

Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків; містить 83 сторінки тексту, 22 рисунки, 11 таблиць, 12 додатків. Список джерел включає 9 найменувань літератури, 68 електронних публікацій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ЄВРОПІ

1.1. Форми та напрями інтеграції у Європі

Європейська інтеграція є складним багатовимірним процесом, який охоплює різноманітні сфери суспільного життя та реалізується через різні форми співпраці між державами.

Міжнародна інтеграція – це процес зближення та співпраці між державами або їхніми регіонами в економічній, політичній, культурній, соціальній та інших сферах. Мета цього процесу полягає у зміцненні співпраці, зниженні бар'єрів для торгівлі, руху капіталу, людей та послуг, а також забезпеченні мирного співіснування і стабільного розвитку. Одним із видів міжнародної інтеграції є економічна інтеграція – зближення і взаємна адаптація національних економік, включення їх в єдиний відтворювальний процес в інтернаціональних масштабах. [1, с. 11]

Важливо відзначити, що інтеграційні процеси характеризуються певними особливостями: взаємопроникнення та переплетення національних виробничих процесів, структурні зміни в економіці країн-учасниць, необхідність цілеспрямованого регулювання інтеграційних процесів, регіональність територіальних масштабів інтеграції.

Загалом, згідно з розподілом, що був запропонований Б. Балассою у роботі «The Theory of Economic Integration» (1962), виділяють такі форми міжнародної економічної інтеграції: зона вільної торгівлі; митний союз; спільний ринок; економічний союз; повна інтеграція [2]. Розглянемо їх більш детально.

Зона вільної торгівлі передбачає впровадження торгівлі без митних тарифів, податків, зборів та кількісних обмежень всередині інтеграційного об'єднання, як зазначає Б. Баласса у своїй праці «The Theory of Economic Integration» (1962), а також Р. Ліпсей у дослідженні «The Theory of Customs Unions: A General Survey» (1960) [3]. Прикладом зони вільної торгівлі у Європі

є Європейська Асоціація Вільної Торгівлі, яка об'єднує країни, що не входять до ЄС (Ісландія, Швейцарія, Ліхтенштейн, Норвегія). Зона вільної торгівлі забезпечує країнам-членам режим вільної торгівлі товарами та послугами, а також гарантує вільний рух капіталів та фізичних осіб.

У свою чергу митний союз проявляється у скасуванні національних митних тарифів й стандартизацію зовнішньоекономічної діяльності на основі єдиного митного тарифу, як вказує Дж. Вайнер у праці «The Customs Union Issue» (1950) [4]. Що стосується країн, які не входять до митного союзу, для них встановлюється єдина система нетарифного регулювання. Прикладом цього може слугувати Європейська економічна спільнота, яка у 20 ст. об'єднувала країни Західної Європи – Бельгію, Західну Німеччину, Італію, Люксембург, Нідерланди та Францію. Дана організація була попередником Європейської Спільноти, яка пізніше була повністю поглинута Європейським Союзом.

Наступною формою є спільний ринок, який є угодою між країнами щодо функціонування єдиного економічного ринку, в якому можливе вільне пересування товарів, послуг, капіталу та трудових ресурсів. Він базується на спільній політиці в галузі розвитку економіки та суспільства, передбачає наближення законодавства і стандартів країн, що інтегруються. Крім цього, він характеризується скасуванням тарифних і нетарифних обмежень у взаємній торгівлі, вільним рухом факторів виробництва, координацією окремих напрямів економічної політики.

Щодо економічного союзу, він, за визначенням П. Робсона у монографії «The Economics of International Integration» (1998) [5], являє собою угоди між країнами щодо створення єдиного ринку, уніфікації законодавства та координації державної політики. На даному етапі також має місце гармонізація внутрішньої та зовнішньої економічної політики. Крім цього, як правило, діє валютний союз – створення єдиної регіональної валютної системи, включаючи створення єдиного центрального банку, введення єдиної валюти. Економічний союз передбачає проведення єдиної економічної політики, створення системи міждержавного регулювання соціально-економічних процесів, уніфікацію

законодавства у валютній, бюджетній та грошовій сферах. Основним прикладом економічного союзу у світі є Європейський Союз.

Повна економічна інтеграція спирається на єдину соціально-економічну політику та передбачає уніфікацію законодавства за такими напрямками: впровадження єдиної системи податків у всіх країнах, впровадження єдиної системи стандартів продукції, послуг тощо, уніфікація правил техніки безпеки, уніфікація трудового законодавства, єдина концепція розвитку підприємництва, монетарна система, судова система. Варто зазначити, що у сучасному світі наразі відсутні приклади повної економічної інтеграції, оскільки такий рівень інтеграції вимагає надзвичайно високого ступеня координації та узгодження політик між країнами-учасницями. [6, с. 18-20]

У таблиці 1.1. наведено основні характеристики усіх форм міжнародної економічної інтеграції

Таблиця 1.1.

Форми міжнародної економічної інтеграції

Характеристики	Ліквідація митних бар'єрів у взаємній то	Єдині тарифи відносно третіх країн	Вільне пересування капіталів і робочої сили	Узгодження економічної політики	Здійснення єдиної економічної політики
Форми					
Зона преференційної торгівлі	Частково	–	–	–	–
Зона вільної торгівлі	+	–	–	–	–
Митний союз	+	+	–	–	–
Спільний ринок	+	+	+	–	–
Економічний союз	+	+	+	+	–
Повна інтеграція	+	+	+	+	+

Джерело: [6, с. 18]

Що стосується напрямів інтеграції, загалом виділяють два: «знизу-догори» та «згори-донизу». Розглянемо їх детальніше. Напрямок «знизу-догори» має місце під час інтернаціоналізації та глобалізації економічного життя країн, коли домовленостям між країнами щодо зони вільної торгівлі, спільного ринку чи митного союзу передують розвиток міжнародних економічних відносин на більш низькому рівні, а саме між підприємствами, фірмами та корпораціями. Прикладом цього може слугувати розвиток інтеграційних процесів між США та Канадою. Цей напрям характеризується природним еволюційним шляхом розвитку інтеграційних процесів, коли економічні зв'язки між суб'єктами господарювання різних країн стають настільки міцними, що виникає об'єктивна необхідність їх закріплення на міждержавному рівні. При такому підході інтеграція розвивається поступово, враховуючи реальні економічні потреби та можливості учасників процесу. Напрямок інтеграції «згори-донизу» передбачає, що країни з різних політичних та соціально-економічних причин створюють інтеграційне об'єднання, навіть якщо не відповідають критеріям інтеграційної сумісності. У такому випадку в процесі подальшого регульованого і скоординованого на наднаціональному рівні співробітництва вони досягають тієї чи іншої форми міжнародної економічної інтеграції. Такий підхід часто зумовлений політичними міркуваннями та стратегічними цілями держав-учасниць, які прагнуть прискорити інтеграційні процеси через створення відповідних інституційних механізмів. Важливо зазначити, що при інтеграції «згори-донизу» особливу роль відіграють наднаціональні органи управління, які розробляють та впроваджують єдину політику в різних сферах. Це вимагає від країн-учасниць готовності до часткової передачі свого суверенітету на наднаціональний рівень та прийняття спільних рішень щодо важливих аспектів економічного та політичного розвитку. [6, с. 20-21]

У процесі інтеграції внаслідок тісної співпраці всередині регіону та певної закритості від решти світу виникають ефекти «відкритості» і «закритості». Ефект «відкритості» передбачає, що вільна торгівля у просторових межах інтеграції, що зростає, призводить до того, що виробництво з більш високими

реальними витратами переміщується в райони з відносно низькими реальними витратами. У свою чергу ефект «закритості» означає, що відносно відділення простору інтеграції від решти світу призводить до того, що місцезнаходження виробництва з більш низькими реальними витратами зовні інтеграційного простору переміщується в місце з відносно високими реальними витратами. Слід відзначити, що обидва ефекти мають суттєвий вплив на структуру виробництва та торгівлі в межах інтеграційного об'єднання. Ефект «відкритості» сприяє більш ефективному розподілу ресурсів та спеціалізації виробництва, тоді як ефект «закритості» може призводити до певної ізоляції внутрішнього ринку та захисту менш ефективних виробників. Крім того, важливим аспектом є баланс між цими ефектами. Надмірна «відкритість» може призвести до занадто сильної залежності від зовнішніх факторів та вразливості економіки, тоді як надмірна «закритість» може обмежувати конкуренцію та інновації. Тому успішна інтеграція вимагає виваженого підходу до регулювання зовнішньоекономічних відносин та створення оптимальних умов для розвитку внутрішнього ринку. [6, с. 21]

Також варто зазначити основні характеристики сучасних інтеграційних процесів, які наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Класифікація основних характеристик інтеграційних процесів

Ознаки	Характеристика	
Організаційні форми економічної інтеграції	Інтеграції ринків преференційна зона; зона вільної торгівлі; митний союз; спільний ринок; економічний і валютний союз; політичний союз.	Інтеграції економічних систем взаємопереплетіння; зрощування; поглинання.
Основні форми інтеграції	взаємопроникнення і переплетення національних виробничих процесів; структурні зміни в економіці країн-учасниць; необхідність і цілеспрямоване регулювання інтеграційних процесів	
Рівні	макроекономічний (інтеграція на державному рівні);	

інтеграції	мікроекономічний (міжфірмові об'єднання ТНК)
Переваги	збільшення розмірів ринку; прояв ефекту масштабу виробництва; зростання конкуренція між країнами; забезпечення кращих умов торгівлі; розширення торгівлі паралельно з поліпшенням інфраструктури; розповсюдження новітніх технологій, зростання ефективності за рахунок розподілу праці та спеціалізації
Недоліки	у більш відсталих країнах відбувається відтік ресурсів (чинників виробництва), йде перерозподіл на користь більш сильних партнерів; олігопольна змова між ТНК країн-учасниць, яка сприяє підвищенню цін на товари; ефект втрат від збільшення масштабів виробництва, можливе зниження рівня економічної безпеки країни
Напрями	вертикальна інтеграція підприємств, при якій вони об'єднуються від постачальників до закупників, в ідеалі охоплюючи весь ланцюжок від підприємства, що добуває ресурси, до торгової сіті, що продає готовий продукт кінцевому споживачу; горизонтальна інтеграція підприємств, при якій об'єднуються підприємства однієї галузі; кругова інтеграція підприємств, при якій об'єднуються підприємства різних галузей, що знижує несистемні ризики втрати прибутковості; інтеграція підприємств, що виготовляють доповнюючі один одного товари

Джерело: [6, с. 22]

Загалом інтеграційні процеси мають багаторівневий та комплексний характер, що проявляється через різні організаційні форми – від простих (преференційні зони, зони вільної торгівлі) до складних (економічні та політичні союзи). Вони реалізуються як на мікрорівні – між підприємствами через вертикальну, горизонтальну та кругову інтеграцію, так і на макрорівні, тобто між державами. Інтеграція може мати позитивні наслідки, а також певні ризики. Успіх інтеграційного процесу багато в чому залежить від цілеспрямованого регулювання та врахування інтересів всіх учасників.

1.2. Нормативна база євроінтеграційних процесів

Євроінтеграційні процеси спираються на систему нормативно-правових актів, які формують правову основу для співпраці між державами-членами Європейського Союзу та країнами, що прагнуть до вступу або посилення співпраці з ЄС. Ці нормативні акти регулюють політичні, економічні, правові та інституційні аспекти інтеграції, забезпечуючи ефективну взаємодію та поступове наближення до стандартів ЄС.

Нормативна база євроінтеграційних процесів відображає тривалу еволюцію європейської інтеграції та являє собою складну багаторівневу систему правових актів. Початком формування цієї системи став Паризький договір 1951 року, який заснував Європейське об'єднання вугілля та сталі. Шість країн-засновниць створили перший наднаціональний орган управління та спільний ринок стратегічно важливих ресурсів, що стало революційним кроком у післявоєнній Європі. [7]

Успіх цієї ініціативи призвів до підписання Римських договорів 1957 року, які суттєво розширили сфери інтеграції через створення Європейського економічного співтовариства та Європейського співтовариства з атомної енергії. Ці договори заклали фундаментальні принципи спільного ринку, включаючи вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Подальша інтеграція потребувала більш ефективного управління, що зумовило підписання Договору про злиття 1965 року, який об'єднав керівні органи всіх трьох європейських спільнот. [8 - 9]

Єдиний європейський акт 1986 року став відповіддю на економічні виклики того часу, встановивши амбітну мету створення єдиного внутрішнього ринку. Цей документ також розширив повноваження європейських інституцій та запровадив більш ефективні механізми прийняття рішень, що стало важливим кроком до поглиблення інтеграції. [10]

Маастрихтський договір 1992 року ознаменував новий етап європейської інтеграції, трансформувачи економічне об'єднання в політичний союз.

Створення Європейського Союзу на основі трьох опор відобразило прагнення держав-членів до більш глибокої політичної інтеграції та спільного вирішення викликів у сфері безпеки та правосуддя. Запровадження громадянства ЄС та плани створення економічного і валютного союзу продемонстрували амбітне бачення майбутнього європейської інтеграції. [11]

Амстердамський та Ніщський договори адаптували інституційну структуру ЄС до викликів розширення та поглиблення інтеграції. Ці договори заклали правову та інституційну основу для безпрецедентного розширення ЄС на схід у 2004 році, коли до Союзу приєдналося одразу 10 нових держав-членів. Особливо важливим став також Лісабонський договір 2007 року, який надав ЄС сучасної форми, посиливши його демократичну легітимність та ефективність прийняття рішень. [12 - 14]

Важливим елементом нормативної бази євроінтеграції є Копенгагенські критерії, прийняті в 1993 році. Вони встановлюють основні вимоги до країн-кандидатів на вступ до ЄС: політичні критерії – стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу до прав людини та захист прав меншин; економічні критерії – функціонуюча ринкова економіка та здатність витримувати конкурентний тиск у межах ЄС; критерії *acquis communautaire* («надбання спільноти») – здатність взяти на себе зобов'язання членства, включаючи відданість цілям політичного, економічного та валютного союзу. Їхня імплементація вимагає адаптації національного законодавства та створення інституційних структур, що забезпечують ефективне виконання нових норм. [15]

Система двосторонніх угод ЄС з третіми країнами створює гнучкі рамки для розвитку відносин з партнерами різного рівня інтеграційних амбіцій. Угоди про асоціацію, зокрема, пропонують найбільш комплексні механізми політичної асоціації та економічної інтеграції, часто слугуючи підготовчим етапом до повноправного членства.

Фінансові інструменти ЄС забезпечують практичну підтримку євроінтеграційних процесів, надаючи ресурси для інституційної розбудови,

економічних реформ та розвитку адміністративної спроможності. Програми технічної допомоги сприяють передачі найкращих практик та експертизи від держав-членів до країн-партнерів.

Особливу увагу в нормативній базі приділено регулюванню конкретних політик ЄС, що відображає комплексний характер європейської інтеграції. Від сільського господарства до інновацій, від транспорту до захисту довкілля – кожна сфера має свою детальну нормативну базу, що забезпечує ефективну координацію дій держав-членів та досягнення спільних цілей.

Процес євроінтеграції для країн, що не є членами ЄС, зазвичай починається з укладання Угоди про асоціацію. Ця угода є комплексним документом, який визначає рамки співпраці між ЄС та країною-партнером у різних сферах:

- політичний діалог та реформи
- економічне та секторальне співробітництво
- створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі
- співпраця у сфері юстиції, свободи та безпеки

Імплементация Угоди про асоціацію передбачає прийняття національних планів та програм, які деталізують кроки з виконання зобов'язань за угодою. Загалом процедура вступу до ЄС регулюється статтею 49 Договору про Європейський Союз та включає наступні етапи:

- Подання заявки на членство.
- Отримання статусу кандидата.
- Початок переговорів про вступ.
- Закриття переговорних розділів.
- Підписання та ратифікація договору про вступ. [16]

Також варто зазначити, що одним із ключових аспектів євроінтеграційних процесів є адаптація національного законодавства до норм ЄС. Це включає гармонізацію законодавства – приведення національних законів у відповідність

до *acquis communautaire* (надбання спільноти); імплементацію директив ЄС – впровадження європейських норм у національне законодавство; а також створення нових інституцій та механізмів для забезпечення виконання європейських норм.

Загалом нормативна база євроінтеграційних процесів є комплексною та багаторівневою системою правових актів, що охоплює як загальні принципи функціонування ЄС, так і специфічні вимоги до країн-кандидатів та асоційованих партнерів. Вона постійно еволюціонує, відображаючи зміни в самому ЄС та його відносинах з країнами-партнерами. Для успішної євроінтеграції критично важливим є не лише формальне прийняття відповідних норм, але й їх ефективна імплементація та дотримання на практиці.

1.3. Методи дослідження ефективності інтеграційних процесів

Дослідження ефективності інтеграційних процесів вимагає комплексного застосування різноманітних наукових методів, які дозволяють всебічно оцінити результати та наслідки інтеграції. Розглянемо основні методи, що використовуються для такого аналізу.

Серед кількісних методів використовуються економетричні (регресійний аналіз для виявлення залежностей між економічними показниками, кореляційний аналіз для визначення тісноти зв'язку між різними факторами інтеграції, факторний аналіз для виявлення ключових чинників впливу на інтеграційні процеси, аналіз часових рядів для дослідження динаміки інтеграційних процесів); статистичні (індексний метод для оцінки відносних змін, кластерний аналіз для групування країн за рівнем інтеграції, методи стандартизації показників для забезпечення їх порівняльності), а також математичне моделювання.

Що стосується якісних методів, ними є системний аналіз (дослідження взаємозв'язків, виявлення ризиків та можливостей); порівняльний аналіз

(зіставлення досвіду різних країн, порівняння результатів інтеграції); експертні методи (SWOT-аналіз, сценарний метод), тощо.

У даному дослідженні використовуються метод лінійної регресії, метод кореляційного аналізу, метод SWOT-аналізу, метод сценарного прогнозування, метод порівняння, метод кейс-стаді.

Метод лінійної регресії – метод, що використовується для аналізу і прогнозу економічних показників. Рівняння тренду має такий вигляд:

$$y(x) = a + bx,$$

де y – це послідовність значень, які аналізуються; x – номер періоду; a – точка перетину з віссю на графіку; b – це значення, на яке збільшується наступне значення тимчасового ряду. Значення коефіцієнта апроксимації (R^2) відображає точність прогнозування – чим ближче він до 1, тим більш достовірним є прогноз. [17, с. 98-102]

Кореляційний аналіз – це метод вивчення взаємозв'язку між ознаками в емпіричній сукупності, що є випадковими величинами з нормальним розподілом. Основою цього аналізу є визначення кореляції, яка являє собою взаємозалежність між випадковими величинами, коли зміна однієї ознаки впливає на зміну математичного очікування іншої. Коефіцієнт кореляції розраховується за наступною формулою:

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) \times (Y_i - \bar{Y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 \times \sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2}}$$

де X_i та Y_i – це величини, між якими визначається кореляційний зв'язок; \bar{X} та \bar{Y} – середні арифметичні значення X_i та Y_i .

Тіснота зв'язку оцінюється за значенням коефіцієнта кореляції. Детальна характеристика наведена у таблиці нижче.

Таблиця 1.3

Оцінка тісноти кореляційного зв'язку

Значення коефіцієнта кореляції	Характер зв'язку
--------------------------------	------------------

0 - 0,1	Зв'язок майже відсутній, тобто ознаки X та Y є незалежними або зв'язок не лінійний
0,1 - 0,3	Зв'язок слабкий
0,3 - 0,65	Зв'язок помірний (середньої тісноти)
0,65 - 0,8	Зв'язок сильний
0,8 - 0,95	Зв'язок дуже тісний, практично зміна результативної ознаки визначно зміною факторного
0,95 - 1	Зв'язок функціональний, тобто усі точки (X, Y) лежать на прямій лінії, має місце пропорційна залежність у зміні X та Y

Джерело: [18, с. 32]

Наступним методом є SWOT-аналіз, який використовується для оцінювання сильних і слабких сторін, а також можливостей і загроз, пов'язаних із досліджуваним явищем. Суть даного методу полягає у аналізі внутрішніх факторів, які формують сильні та слабкі сторони об'єкта дослідження. Це можуть бути такі аспекти, як ресурсний потенціал, конкурентоспроможність, інституційна спроможність тощо. Окрім того, необхідно дослідити зовнішні чинники, що створюють можливості та загрози для розвитку. Сюди можна віднести політичні, економічні, соціальні, технологічні тенденції, що впливають на об'єкт аналізу. Зібрана інформація структурується за чотирма блоками: сильні сторони, слабкі сторони, можливості і загрози. Таким чином, SWOT-аналіз дає змогу отримати цілісну картину ситуації, виявити ключові пріоритети та напрямки подальших дій. [19]

Що стосується методу сценарного прогнозування, він ґрунтується на встановленні послідовності станів об'єкта прогнозування за різних прогнозів зміни фону, на якому перебуває об'єкт. Ключові етапи включають: ідентифікацію рушійних сил інтеграції, оцінку невизначеностей та ризиків, формування контрастних сценаріїв та їхніх економічних наслідків, а також аналіз інституційних аспектів. Такий комплексний підхід дає змогу отримати багатовимірне уявлення про майбутні тенденції та розробити ефективну стратегію участі країн у глобальних інтеграційних процесах. [20]

Метод порівняння дає можливість дозволяє порівнювати різні моделі інтеграційних об'єднань, вивчати найкращі практики, а також аналізувати особливості інтеграції в різних регіонах. Застосування порівняльного методу дає змогу виявляти спільні риси та відмінності, оцінювати ефективність інтеграційних стратегій та розробляти рекомендації для підвищення результативності економічної інтеграції на національному та наднаціональному рівнях. [21]

Метод кейс-стаді передбачає глибокий аналіз конкретних ситуацій, подій або кейсів для виявлення факторів, що впливають на економічні результати. Цей підхід враховує контекст (економічний, політичний, культурний) країни або регіону, використовуючи різні джерела інформації для комплексного дослідження. Результати можуть включати уроки та рекомендації для політиків, бізнесу та науковців, а також порівняння між різними кейсами для виявлення загальних тенденцій. [22]

Висновки до першого розділу

1. Нами було визначено та пояснено теоретичні основи дослідження, зокрема форми та напрями інтеграції у Європі. Варто зазначити, що формами інтеграції є зона вільної торгівлі; митний союз; спільний ринок; економічний союз; повна інтеграція. Кожна із них має свої особливості, які прямо впливають на країни, що вступають в інтеграційні об'єднання. Що стосується напрямів інтеграції, загалом виділяють два: «знизу-догори» та «згори-донизу». Напрямок «знизу-догори» має місце під час інтернаціоналізації та глобалізації економічного життя країн, коли домовленостям між країнами щодо зони вільної торгівлі, спільного ринку чи митного союзу передують розвиток міжнародних економічних відносин на більш низькому рівні, а саме між підприємствами, фірмами та корпораціями, а напрям «згори-донизу» передбачає, що країни з різних політичних та соціально-економічних причин створюють інтеграційне об'єднання, навіть якщо не відповідають критеріям інтеграційної сумісності.

Крім цього, було визначено основні характеристики сучасних інтеграційних процесів.

2. Задля розуміння суті інтеграційних процесів, нами було досліджено нормативну базу, яка заснована на системі нормативно-правових актів, що формують правову основу для співпраці між державами-членами ЄС та країнами, що прагнуть до вступу або посилення співпраці. Основними документами є Паризький договір, Римський договір, Єдиний Європейський Акт, Маастрихтський договір, а також Амстердамський та Ніццький договори. Також важливим елементом є Копенгагенські критерії, які встановлюють основні вимоги до країн-кандидатів на вступ до ЄС. Окрім цього було визначено етапи, які проходить країна, бажаючи приєднатися до об'єднання.

3. Визначено методи дослідження ефективності інтеграційних процесів та методи, що зокрема використовуються в роботі. Серед них варто назвати метод лінійної регресії, кореляційний метод, SWOT-аналіз, метод сценарного прогнозування, метод порівняння, метод кейс-стаді.

РОЗДІЛ 2. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ЯК НАЙБІЛЬШЕ ІНТЕГРАЦІЙНЕ ОБ'ЄДНАННЯ У ЄВРОПІ

2.1. Аналіз інтеграційного досвіду Європейського Союзу

Євроінтеграційний досвід Європейського Союзу є унікальним прикладом регіональної інтеграції, який охоплює понад сім десятиліть. Цей процес характеризується як значними досягненнями, так і серйозними викликами.

Початок європейської інтеграції припадає на післявоєнний період, коли була створена Європейська спільнота з вугілля та сталі. Це заклало основи для подальшої економічної та політичної інтеграції. Римські договори стали наступним важливим кроком, створивши Європейське економічне співтовариство та Євратом. ЄС пройшов через кілька етапів розширення, які наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Етапи розширення Європейського Союзу

Рік	Країни, що приєдналися
1952-58	Бельгія, Франція, Нідерланди, Люксембург, Італія, ФРН – країни-засновники ЄЕС
1973	Велика Британія, Ірландія, Данія
1981	Греція
1986	Іспанія, Португалія
1995	Австрія, Фінляндія, Швеція
2004	Кіпр, Естонія, Литва, Латвія, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія
2007	Болгарія, Румунія
2013	Хорватія

Джерело: складено автором за даними [23]

Одним із найважливіших етапів стало розширення на схід у 2004 році, коли до ЄС вступили 10 нових держав, переважно з Центральної і Східної Європи. Це було важливим політичним сигналом про підтримку демократичних реформ у регіоні. [23]

Загалом ключовими досягненнями ЄС є створення єдиного ринку; введення єдиної валюти – євро; Шенгенська угода, що скасувала внутрішні кордони між більшістю країн-членів; розвиток спільної зовнішньої політики та політики безпеки.

Єдиний ринок став одним з найбільших успіхів європейської інтеграції. Він забезпечив вільний рух товарів, послуг, капіталу та людей між країнами-членами, створивши простір з понад 440 мільйонами споживачів. Це сприяло економічному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності європейських компаній та розширенню вибору для споживачів. [24]

Запровадження єдиної валюти стало важливим кроком у процесі інтеграції. Євро, який зараз використовують 20 держав-членів, полегшив транскордонну торгівлю, усунув ризики обмінного курсу та сприяв цінній стабільності. Це також посилило роль ЄС у світовій економіці, зробивши євро другою за значенням валютою у світі після долара США. [25]

Шенгенська зона, яка дозволяє безвізове пересування між більшістю країн ЄС, стала символом європейської інтеграції для багатьох громадян. Вона не лише спростила подорожі, але й сприяла культурному обміну та формуванню спільної європейської ідентичності. [26]

Слід також згадати освітню програму Erasmus+, яка дозволила мільйонам студентів навчатися в інших європейських країнах, сприяючи міжкультурному розумінню та створенню європейського освітнього простору; досягнення у сфері захисту прав людини та демократії, зокрема Хартія основних прав Європейського Союзу, що закріпила широкий спектр громадянських, політичних, економічних та соціальних прав громадян ЄС; спільну зовнішню та безпекову політику, завдяки якій ЄС зміг координувати свої дії у багатьох міжнародних питаннях (від санкцій до миротворчих місій), тощо. [27 - 29]

Проте, незважаючи на досягнення, інтеграційні процеси в ЄС також стикаються з викликами і кризами. Розглянемо їх детальніше.

Глобальна фінансова криза 2008 р. значно вплинула на банківський сектор та економіку країн-членів, а також виявила структурні недоліки в єврозоні. Внаслідок цього загальний ВВП Європейського Союзу з 16,3 трлн дол. у 2008 р. до 14,76 трлн у 2009 р. [30]

Боргова криза проявилася у неспроможності урядів деяких європейських країн самостійно рефінансувати державні борги без допомоги третіх країн. Вона найбільше вплинула на Грецію, Ірландію, Португалію, Іспанію та Кіпр. За час кризи у Греції економіка впала на понад 20%, рівень безробіття сягнув рекордного значення 25,4%, а державний борг станом на кінець 2012 р. становив 340,6 млрд євро (майже 170% від ВВП країни). У Ірландії рівень безробіття сягав 15%, також мала місце криза банківського сектора. У Португалії зріс майже до 16%. Загалом ця криза мала глибокі економічні та політичні наслідки для всього ЄС і стала випробуванням для стійкості єврозони. [31]

Міграційна криза (2015 р.) призвела до напруження у відносинах між країнами-членами. Її основними причинами були війни в Сирії, Іраку, конфлікти в Африці. Тому тільки за 2015 р. до ЄС прибуло понад 1 мільйон біженців та мігрантів. Найбільш постраждалими країнами були Греція та Італія (як країни першого в'їзду), Німеччина (яка прийняла найбільшу кількість біженців), Угорщина, Австрія та Швеція (також зіткнулися з великим напливом мігрантів). Криза виявила глибокі розбіжності між країнами ЄС щодо підходів до міграції та принципів солідарності. Вона також призвела до зростання антиімміграційних настроїв у багатьох країнах, що сприяло підйому правих популістських партій. Дебати про мультикультуралізм, національну ідентичність та спроможність Європи інтегрувати велику кількість новоприбулих стали центральними темами політичного дискурсу. Економічні наслідки кризи були двоякими. З одного боку, країни зіткнулися зі значними короткостроковими витратами на прийом та розміщення біженців. З іншого

боку, деякі експерти вказували на потенційні довгострокові переваги від інтеграції мігрантів на ринку праці, особливо в світлі демографічних проблем Європи. [32]

Варто також згадати Брекзит – вихід із ЄС Великої Британії, яка була незадоволена міграційними проблемами, питаннями зовнішньоекономічної торгівлі, а також національного суверенітету. Перш за все, вихід Великої Британії означав втрату другої за величиною економіки ЄС. В результаті загальний ВВП ЄС впав приблизно на 15%. Ця втрата економічної потужності вплинула на глобальну економічну вагу ЄС та його позицію в міжнародних торговельних переговорах. Торгівля між ЄС та Великою Британією також зазнала суттєвих змін. Незважаючи на укладення торговельної угоди, яка передбачає відсутність тарифів та квот, нові нетарифні бар'єри, такі як митні перевірки та додаткова документація, призвели до ускладнення та здорожчання торговельних операцій. Це особливо вплинуло на країни, які мали тісні торговельні зв'язки з Британією, наприклад, Ірландію, Нідерланди та Бельгію. Також зазнали змін інвестиційні потоки. Деякі компанії, особливо в автомобільному та аерокосмічному секторах, переглянули свої інвестиційні плани, перемістивши частину виробництва з Британії до країн ЄС для збереження безперешкодного доступу до єдиного ринку. Проте, Брекзит також створив певні можливості для ЄС. Наприклад, деякі компанії перемістили свої європейські штаб-квартири з Лондона до інших міст ЄС. Крім того, ЄС отримав стимул для поглиблення інтеграції в деяких сферах, таких як оборона та фінансові послуги. [33]

Що стосується сучасних викликів, слід назвати пандемію COVID-19, яка значно вплинула на економіку та соціальні аспекти країн членів. Пандемія COVID-19 мала безпрецедентний вплив на економіку ЄС, спричинивши найсильнішу рецесію з часів Другої світової війни. Вплив був всеосяжним і торкнувся майже всіх аспектів економічного життя ЄС. У 2020 році, коли почалася пандемія, економіка ЄС зазнала різкого спаду: ВВП ЄС скоротився приблизно на 6%, що значно перевищило падіння під час фінансової кризи

2008-2009 років. Глибина рецесії варіювалася залежно від структури економіки та суворості карантинних заходів, але практично всі держави-члени постраждали від спаду. Сектори, пов'язані з туризмом, готельним бізнесом, авіап перевезеннями та розвагами, найбільше постраждали від обмежень на подорожі та соціальної дистанції. Особливо сильно постраждали країни з високою залежністю від туризму, такі як Іспанія, Італія та Греція. [34]

Одним із найважчих сучасних викликів є війна РФ проти України. Основними наслідками агресії є енергетична криза, різке зростання кількості мігрантів та біженців, інфляційний тиск, торговельні зміни, витрати на підтримку України. Розглянемо їх детальніше.

Енергетична криза, викликана відмовою європейських країн від імпорту енергоносіїв із країни-агресорки, спричинила різке зростання цін на енергоносії. Особливо гостро вона проявилася у другій половині 2022 року, коли ціни на газ досягли історичного максимуму в 340 євро за МВт/год, а вартість електроенергії в деяких країнах зросла в кілька разів. За розрахунками видання Bloomberg, станом на кінець 2022 р. ЄС втратив близько 1 трлн дол., що є загальною сумою подорожчання енергії для споживачів і компаній. [35]

Криза змусила ЄС суттєво переглянути свою енергетичну політику. Відбулася масштабна диверсифікація постачальників енергоресурсів – збільшився імпорт скрапленого природного газу зі США, Катару та інших країн, розширилися потужності СПГ-терміналів. Також активізувалася співпраця з Норвегією щодо трубопровідного газу. Протягом 2023 року ситуація почала стабілізуватися завдяки вжитим заходам, але структурні зміни в енергетичному секторі ЄС продовжуються. Наразі основним трендом залишається відмова від російських енергоносіїв та подальша диверсифікація джерел постачання енергії.

Що стосується міграції українців у країни ЄС, станом на кінець червня 2023 р. налічувалося близько 4,07 млн біженців із України. У липні 2024 р. їхня кількість зросла до 4,1 млн. У таблиці нижче наведено країни ЄС, у яких перебуває найбільша кількість українських біженців станом на 2024 р. [36]

Країни ЄС, що прийняли найбільше біженців з України

Країна-член ЄС	К-сть біженців з України, тис осіб
Німеччина	1 190
Польща	960
Чехія	370
Іспанія	211
Італія	172

Джерело: складено автором за даними [36]

Варто зазначити, що за даними МВФ Євросоюз витратив 30-37 мільярдів євро на утримання біженців з України. Проте, українці вносять свій вклад у підтримку економіки ЄС витрачаючи, за даними Нацбанку України за 2023 р., близько 2 млрд дол на місяць. [37]

З метою ширшого розуміння інтеграційного досвіду країн ЄС, також варто розглянути сучасний соціально-економічний стан країн-членів, зокрема такі показники: ВВП на душу населення, індекс людського розвитку, рівень безробіття, індекс економічної свободи та індекс цілей сталого розвитку.

Що стосується ВВП на душу населення, у 2023 р. середній показник по ЄС становив 59,48 тис дол. Лідерами серед європейських країн були Люксембург (143,3 тис дол), Ірландія (137,64 тис дол) та Данія (74,96 тис дол). [38]

На рис. 2.3 видно, що протягом 2014-2019 рр. мала місце позитивна динаміка цього показника, але у 2020 р. через початок пандемії COVID-19 сталося незначне зниження. Піковий рік для більшості країн припав на 2022, після чого показник знову зазнав невеликого зменшення. Це здебільшого було спричинено повномасштабним російським вторгненням в Україну та пов'язаними з ним кризовими явищами.

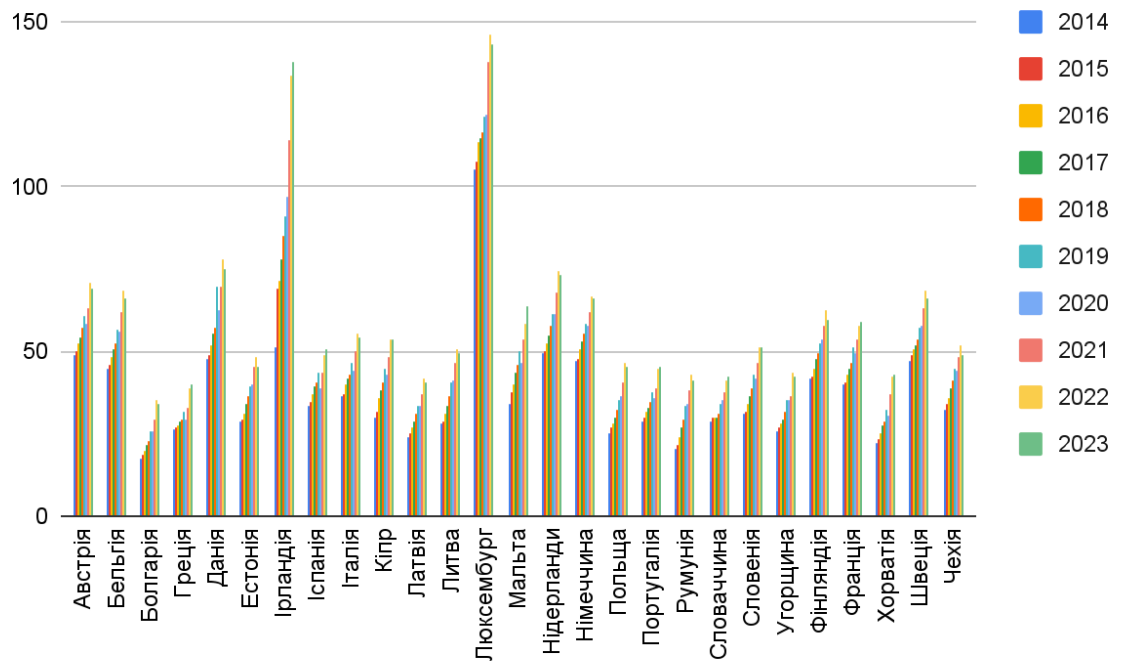

Рисунок 2.3. ВВП на душу населення у країнах ЄС у 2014-2023 рр., тис дол
Джерело: побудовано автором за даними [38]

На рис. 2.4. наведено динаміку індексу людського розвитку у країнах ЄС у 2014-2022 р.

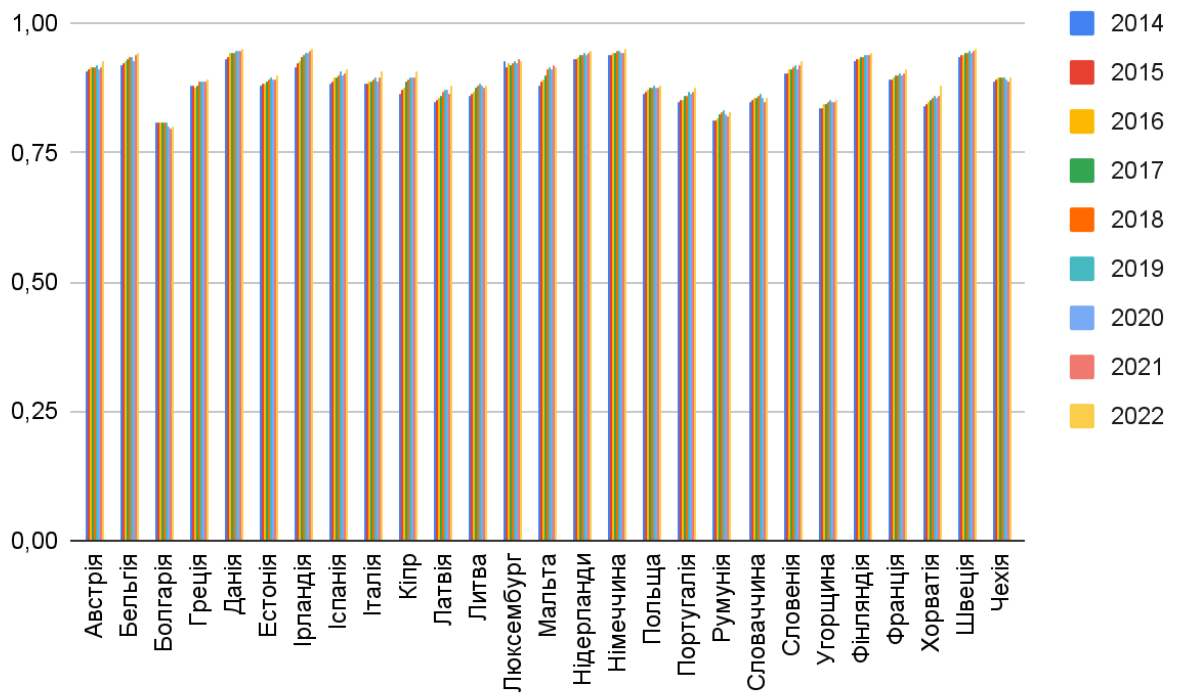

Рисунок 2.4. Індекс людського розвитку у країнах ЄС у 2014-2022 рр
Джерело: побудовано автором за даними [39]

Незважаючи на те, що дані за цим показником наразі обмежуються 2022 р., це не заважає спостерігати динаміку його зміни за період 2014-2022 рр. Серед країн-лідерів слід виділити Швецію (0,952), Данію (0,952), Німеччину (0,950) та Ірландію (0,950). Середній по ЄС показник у 2022 р. становив 0,903. [39]

Що стосується рівня безробіття, у європейських країнах він є нестабільним і демонструє значну варіативність. У 2023 р. найвищий відсоток безробітних був зафіксований в Іспанії (12,1%), Греції (10,8%) та Італії (7,7%). Середньоєвропейський показник становив 5,7%. [40] На рис. 2.5. показано його динаміку у всіх країнах ЄС у 2014-2023 рр.

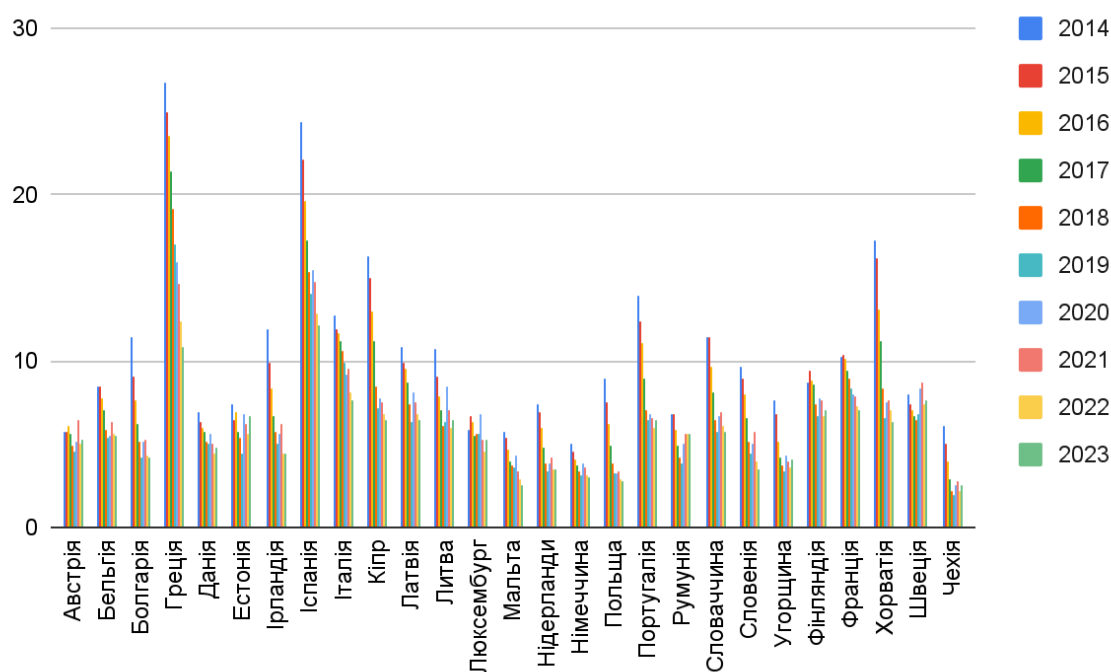

Рисунок 2.5. Частка безробітного населення у країнах ЄС у 2014-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [40]

Щодо індексу економічної свободи, варто згадати, що він формується на основі 10 складових, зокрема свободи бізнесу, торгівлі, фінансів та інших аспектів. У 2023 р. середнє значення цього показника для країн ЄС становило 70,5, що свідчить про високий рівень економічної свободи. Лідерами серед європейських країн стали Естонія (78,6), Люксембург (78,4) та Данія (77,6). [41] На рис. 2.6. наведено динаміку цього індексу у всіх державах-членах ЄС протягом у 2014-2023 рр.

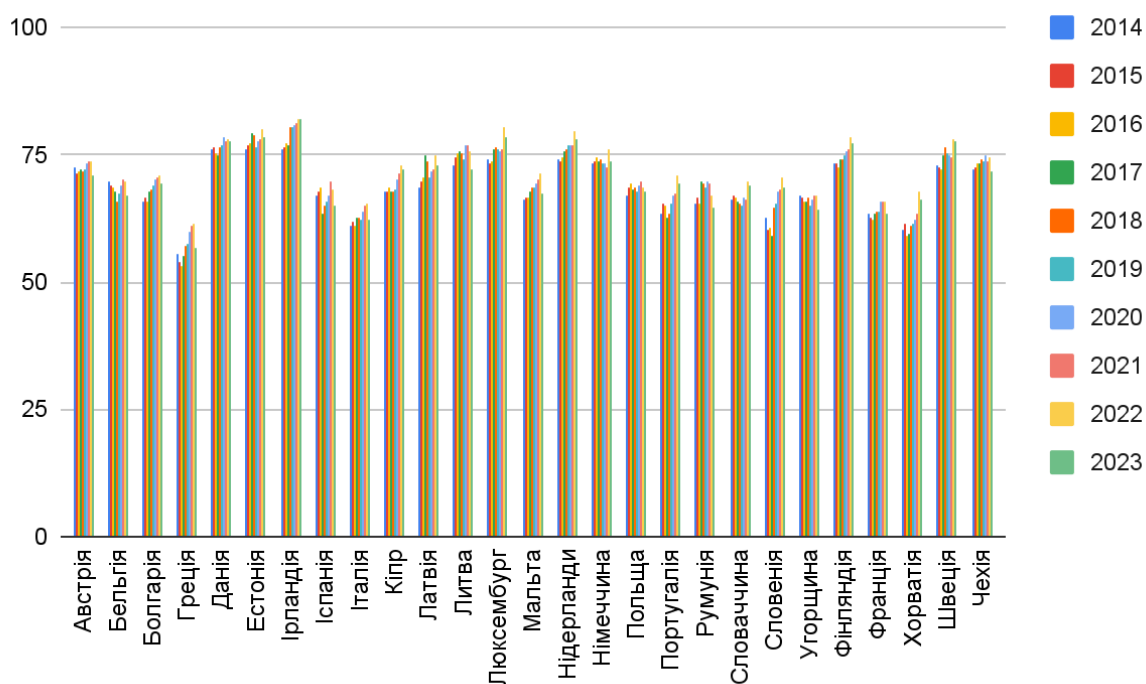

Рисунок 2.6. Індекс економічної свободи у країнах ЄС у 2014-2023 рр

Джерело: побудовано автором за даними [41]

Говорячи про індекс цілей сталого розвитку, у 2023 р. лідерами серед країн ЄС були Фінляндія (86,8), Швеція (86) та Данія (85,7), а середньоєвропейська оцінка становила 80,16. [42] Детальну динаміку цього показника показано на рис. 2.7.

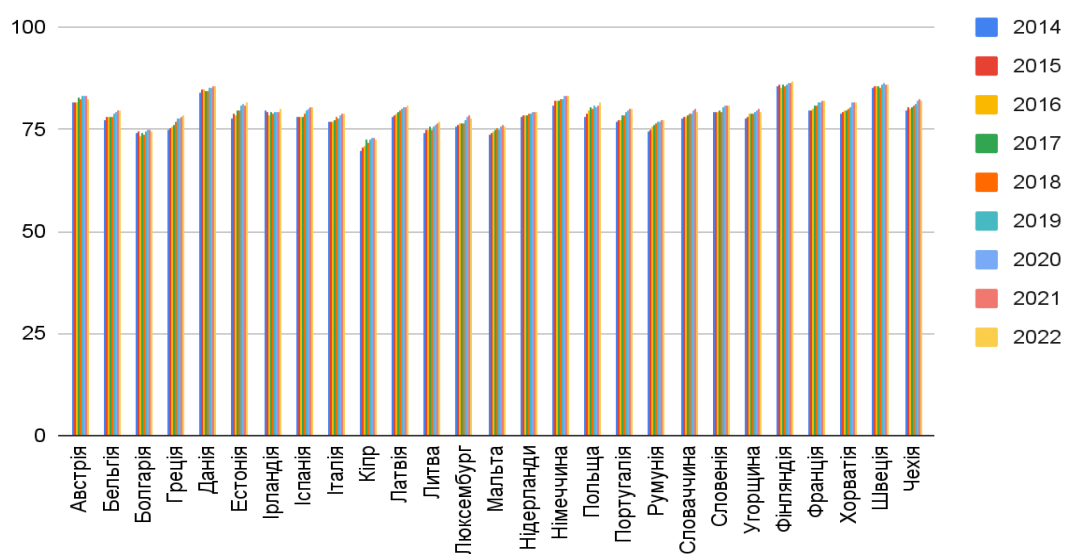

Рисунок 2.7. Індекс цілей сталого розвитку у країнах ЄС у 2014-2023 рр

Джерело: побудовано автором за даними [42]

Щодо інфляції на рис. 2.8. показано динаміку показника протягом 2014-2023 рр.

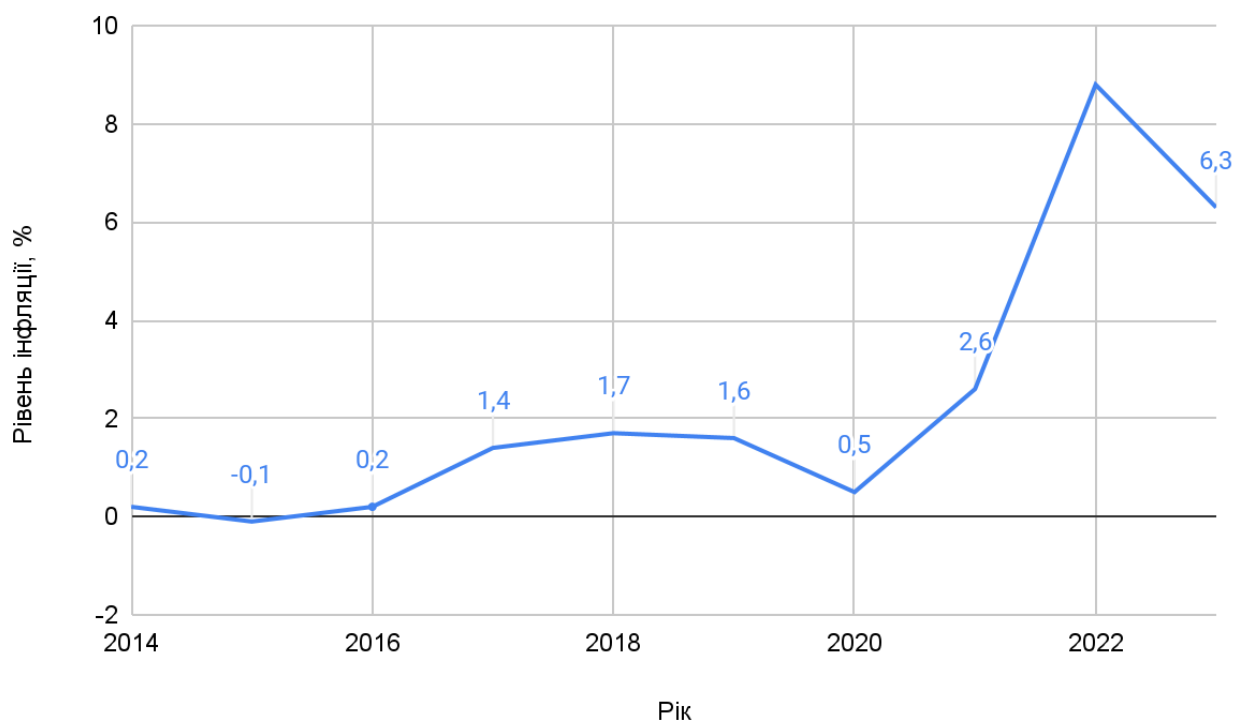

Рисунок 2.8. Рівень інфляції у країнах ЄС у 2014-2023 рр

Джерело: побудовано автором за даними [43]

Основним драйвером збільшення показника у 2021-2023 рр. стало різке зростання цін на енергоносії. Це спричинило ланцюгову реакцію – збільшення витрат на виробництво призвело до подорожчання широкого спектру товарів та послуг. Особливо відчутним стало зростання цін на продукти харчування, оскільки Україна є важливим постачальником зернових та олійних культур для європейського ринку. Протягом 2023 р. інфляційний тиск почав поступово слабшати завдяки жорсткій монетарній політиці Європейського Центрального Банку та стабілізації цін на енергоносії.

2.2. Вплив інтеграції на економіку, політику та соціальні аспекти країн-членів

Інтеграція до ЄС має комплексний вплив на країни, створюючи як значні можливості, так і серйозні виклики. Успішність інтеграції залежить від здатності країн адаптуватися до змін та ефективно використовувати переваги членства в ЄС, одночасно вирішуючи виникаючі проблеми через механізми співпраці та солідарності.

Створення єдиного ринку докорінно змінило характер економічних відносин між європейськими країнами. Скасування митних бар'єрів та запровадження спільних правил торгівлі призвело до значного зростання товарообігу між країнами-членами. Підприємства отримали доступ до значно більшого ринку, що дозволило їм користуватися перевагами економії на масштабі та підвищувати свою конкурентоспроможність. Запровадження євро як єдиної валюти для більшості країн-членів усунуло валютні ризики та зменшило транзакційні витрати, що додатково стимулювало економічну активність. [44]

Особливо помітним є вплив інтеграції на менш розвинені країни, які приєдналися до ЄС під час східного розширення 2004 р. – Кіпр, Естонія, Литва, Латвія, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія. Тому вплив на економіку, політику та соціальні аспекти буде розглянуто з досвіду саме цих країн.

Вступ до ЄС мав революційний вплив на економіки нових країн-членів. У них спостерігалось значне зростання ВВП, збільшення прямих іноземних інвестицій, модернізація інфраструктури завдяки структурним фондам ЄС, технологічна модернізація виробництва, покращення якості товарів та послуг, тощо. Все це сприяло модернізації їхніх економік та підвищенню рівня життя населення.

Загалом після приєднання до ЄС у багатьох країн почалося більш активне зростання ВВП. Так, за період 1999-2008 рр. ВВП Польщі збільшився у понад 3

рази – з 170 млрд дол. до 533 млрд дол. Окрім цього, показник Словаччини збільшився з 30 млрд дол. до 100 млрд дол., а Угорщини з 49 млрд дол. до 158 млрд дол. [45] Більш детальну динаміку цих країн за період 1999-2023 рр. наведено на рисунку 2.9.

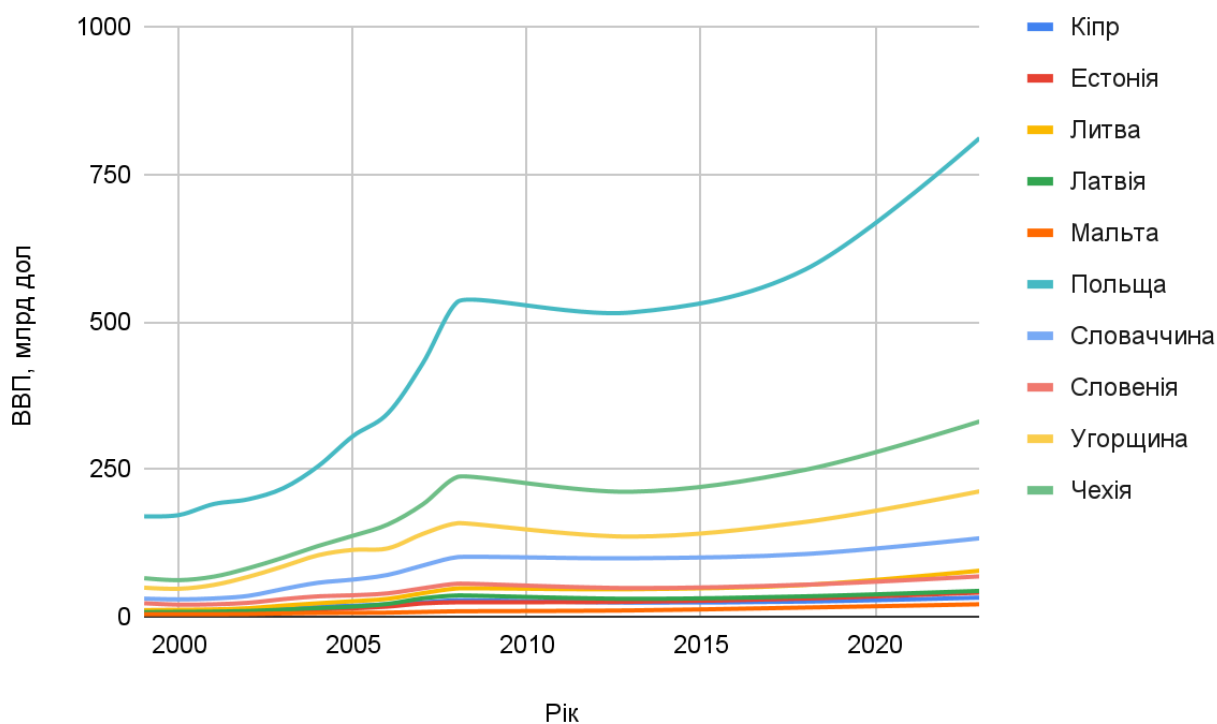

Рисунок 2.9. Динаміка ВВП країн, що приєдналися до ЄС у 2004 р

Джерело: побудовано автором за даними [45]

Що стосується ВВП на душу населення, з огляду на зростання ВВП, даний показник теж значно збільшився за період до та після інтеграції цих країн до ЄС.

У країнах Балтії станом на 1999 р. показник становив 8,41 тис дол. в Естонії, 7,82 тис дол. у Литві та 7,4 тис дол. у Латвії, а у 2008 р. він зріс до 22,8 тис дол., 20,72 тис дол. та 19,57 тис дол. відповідно. За даний період у Польщі він збільшився з 10,04 тис дол. до 18,3 тис дол., у Чехії – з 15,4 тис дол. до 27,97 тис дол., а в Словенії – з 17,08 до 29,6 тис дол. [46]

На рисунку 2.5 наведено детальну динаміку ВВП на душу населення 10 країн протягом 1999-2023 рр.

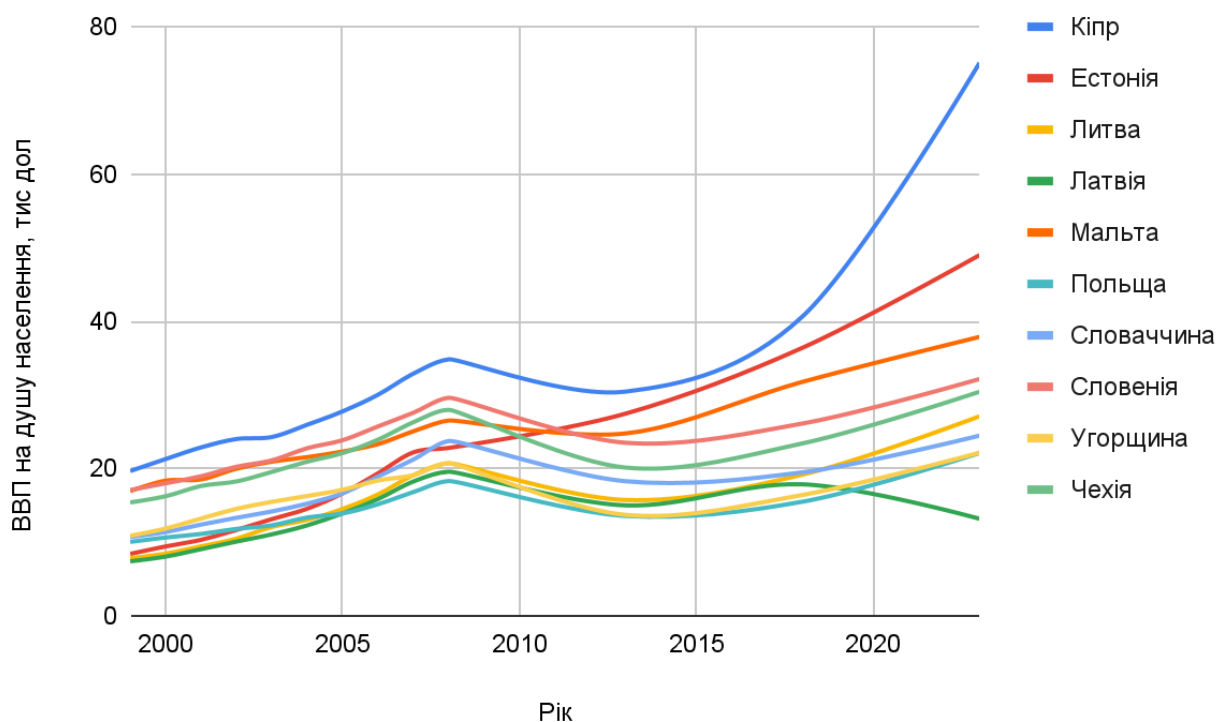

Рисунок 2.10. Динаміка ВВП на душу населення країн, що приєдналися до ЄС у 2004 р

Джерело: побудовано автором за даними [46]

Євроінтеграція також вплинула на рівень безробіття, зменшивши частку такого населення у більшості країн. Загалом спостерігалось поступове зменшення частки безробітного населення, що було спричинено новими можливостями.

Загалом за період 1999-2008 рр. на Кіпрі показник зменшився з 5,5% до 3,8%, у Мальті – з 6,3% до 6%, у Чехії – з 8,7% до 4,4%, у Словаччині – з 16,1% до 9,5%, у Словенії – з 7,3% до 4,4%, у Польщі – з 12,3% до 7,1%. Щодо країн Балтії, в Естонії він зменшився з 11,6% до 5,5%, в Литві – з 13,4% до 5,8%, а в Латвії – з 13,8% до 7,7%. Проте в Угорщині мало місце зворотне явище і значення показника в цілому зросло – з 6,9% у 1999 р. до 7,8% у 2008 р. [47]

Більш детальна динаміка рівня безробіття за період 1999-2023 рр. у країнах, що приєдналися під час східного розширення, наведена на рисунку 2.11.

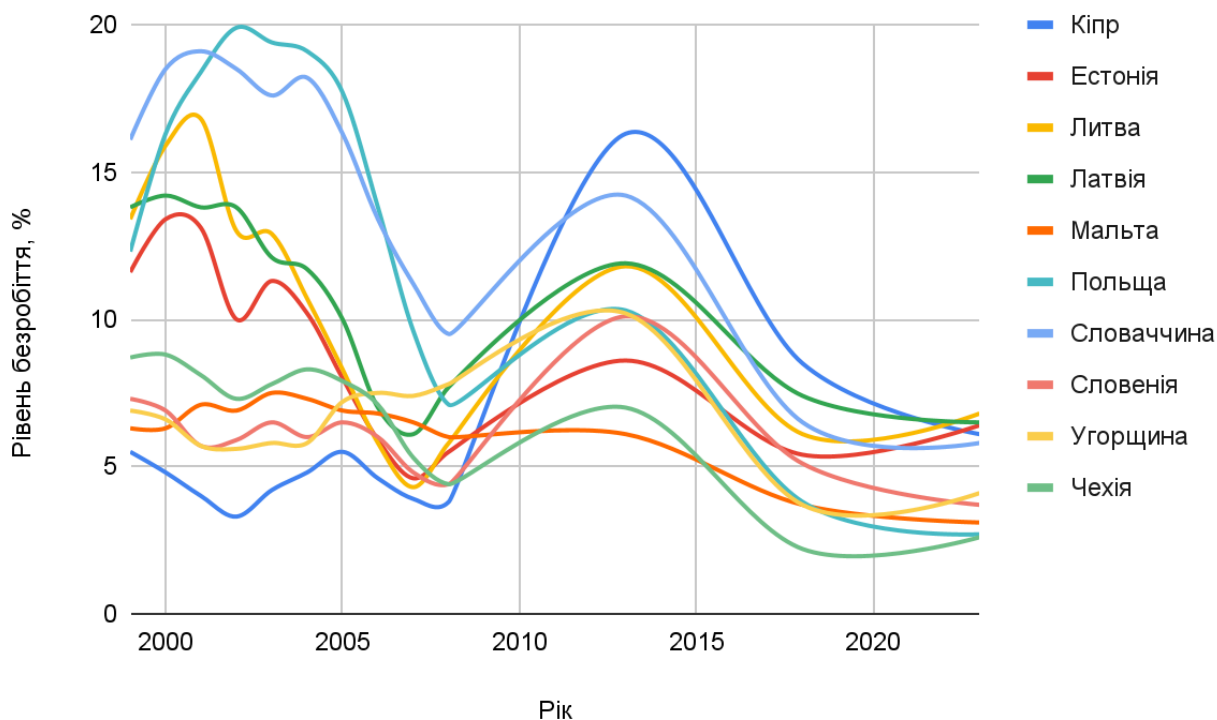

Рисунок 2.11. Рівень безробіття у країнах, що приєдналися до ЄС у 2004 р
Джерело: побудовано автором за даними [47]

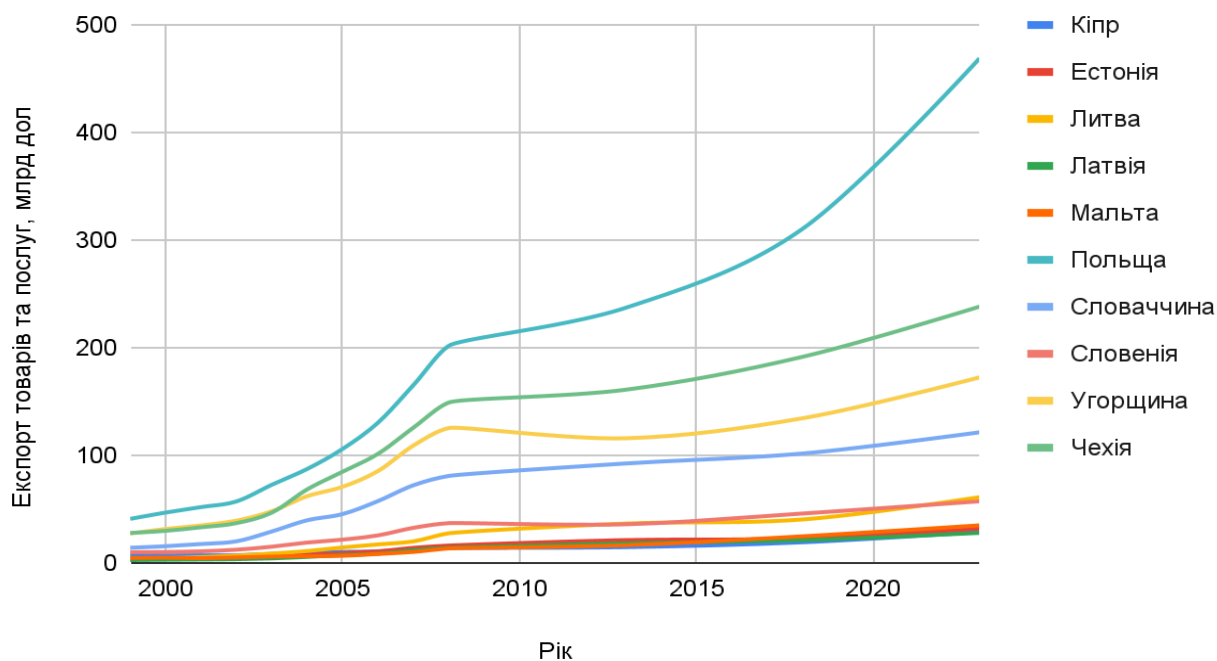

Рис. 2.12. Динаміка експорту товарів і послуг у країнах, що приєдналися до ЄС
у 2004 р

Джерело: побудовано автором за даними [48]

На рис. 2.12 наведена динаміка експорту товарів та послуг. Загалом за досліджуваний період експорт зростає, а євроінтеграція даних країн не сильно вплинула на нього. Найбільшого зростання зазнав експорт Литви – майже у 8 разів (з 3,56 до 27,54 млрд дол). У понад 5 разів збільшився експорт Словаччини (з 14,12 до 80,85 млрд дол), Чехії (з 27,87 до 149,08 млрд дол) та Латвії (з 2,64 до 14,08 млрд дол). [48]

Що стосується імпорту, на рис. 2.13. показано динаміку імпорту товарів та послуг. Як можна побачити, загалом даний показник в усіх країнах мав тенденцію до збільшення як до інтеграції, так і після.

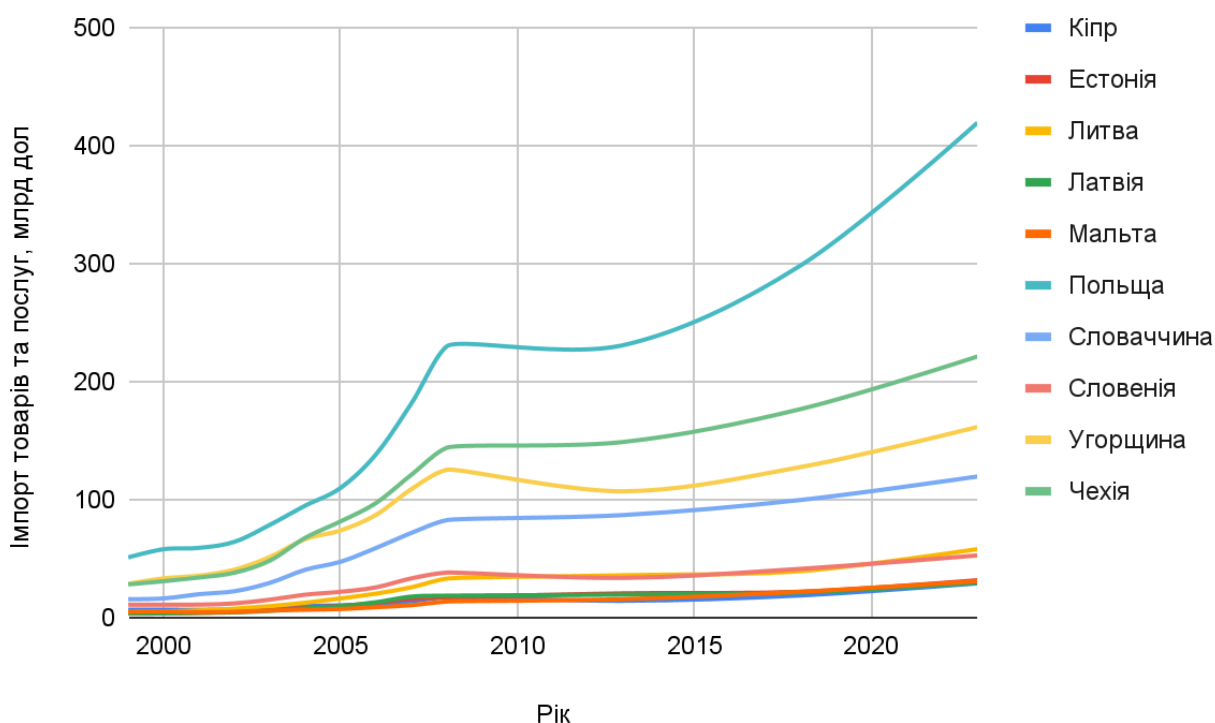

Рис. 2.13. Динаміка імпорту товарів і послуг у країнах, що приєдналися до ЄС у 2004 р.

Джерело: побудовано автором за даними [49]

Розглянемо вплив інтеграції політичний розвиток країн. Євроінтеграція спричинила фундаментальні зміни в політичній системі цих країн. Насамперед, відбулося суттєве зміцнення демократичних інститутів. Країни-кандидати мусили привести своє законодавство у відповідність до європейських

стандартів, що призвело до глибоких реформ судової системи, державного управління та виборчого законодавства.

Особливо помітним став вплив на якість державного управління. Впровадження європейських стандартів призвело до професіоналізації державної служби, підвищення прозорості прийняття рішень та посилення боротьби з корупцією. Були створені нові антикорупційні органи та механізми контролю за діяльністю чиновників. Значно посилилася роль громадянського суспільства. Європейська інтеграція сприяла розвитку неурядових організацій, які отримали доступ до європейських грантів та можливість співпраці з міжнародними партнерами. Це призвело до активізації громадського контролю за владою та більшого залучення громадян до політичних процесів. Більш детальна інформація по країнам наведена у таблиці нижче.

Таблиця 2.14

Вплив євроінтеграції на політику країн, що приєдналися до ЄС у 2004 р.

Країна	Особливості впливу
Польща	Провела масштабну адміністративну реформу, впровадивши трирівневу систему територіального управління. Це значно посилило місцеве самоврядування та покращило ефективність державного управління. Польща також стала одним з найбільших отримувачів єврофондів, що дозволило модернізувати інфраструктуру та провести успішні економічні реформи.
Угорщина	Успішно реформувала державне управління та судову систему відповідно до європейських стандартів.
Чехія	Зосередилася на реформуванні державної служби та боротьбі з корупцією. Країна успішно впровадила систему електронного урядування та модернізувала державне управління. Важливим досягненням стало посилення незалежності судової системи та створення ефективних антикорупційних механізмів.
Словенія	Ефективно впровадила європейські стандарти державного управління та досягла високого рівня політичної

	стабільності. Особливо успішною стала реформа місцевого самоврядування та модернізація державної служби. Словенія також активно бере участь у європейських механізмах прийняття рішень та підтримує подальшу інтеграцію балканських країн до ЄС.
Країни Балтії	Естонія: стала світовим лідером у впровадженні електронного урядування та цифрових послуг Латвія: успішно реформувала систему державного управління та посилила боротьбу з корупцією Литва: зробила значний прогрес у реформуванні судової системи та зміцненні верховенства права.

Джерело: складено автором за даними [50 - 56]

Водночас процес євроінтеграції мав і певні виклики. У деяких країнах спостерігалось зростання євроскептичних настроїв, особливо серед тих груп населення, які вважали, що їхні національні інтереси недостатньо враховуються в загальноєвропейській політиці. Виникали дискусії щодо балансу між національним суверенітетом та європейською інтеграцією. Проте загалом євроінтеграція мала позитивний вплив на політичний розвиток цих країн. Вона стала потужним стимулом для модернізації політичних систем, впровадження демократичних стандартів та посилення верховенства права. Країни отримали доступ до європейських механізмів прийняття рішень та можливість впливати на загальноєвропейську політику. Важливим наслідком також стало посилення регіональної співпраці між країнами Центральної та Східної Європи.

2.3. Зовнішньоекономічні відносини між Україною та ЄС в рамках євроінтеграційного шляху України

Протягом останніх років зовнішньоекономічні відносини між Україною та Європейським Союзом є ключовим елементом євроінтеграційного процесу та відіграють стратегічну роль у розвитку української економіки. Основними напрямками співпраці є торгівля товарами та послугами, інвестиційне,

фінансове, регіональне та технічне співробітництво. Розглянемо це більш детально.

Загалом Європейський Союз є основним торговельним партнером України, займаючи частку 56% торгівлі товарами станом на 2023 р. У свою чергу Україна є 16 найбільшим торговельним партнером ЄС з часткою 1,2%. [57] На рис. 2.14 наведено динаміку торгівлі між ЄС та Україною.

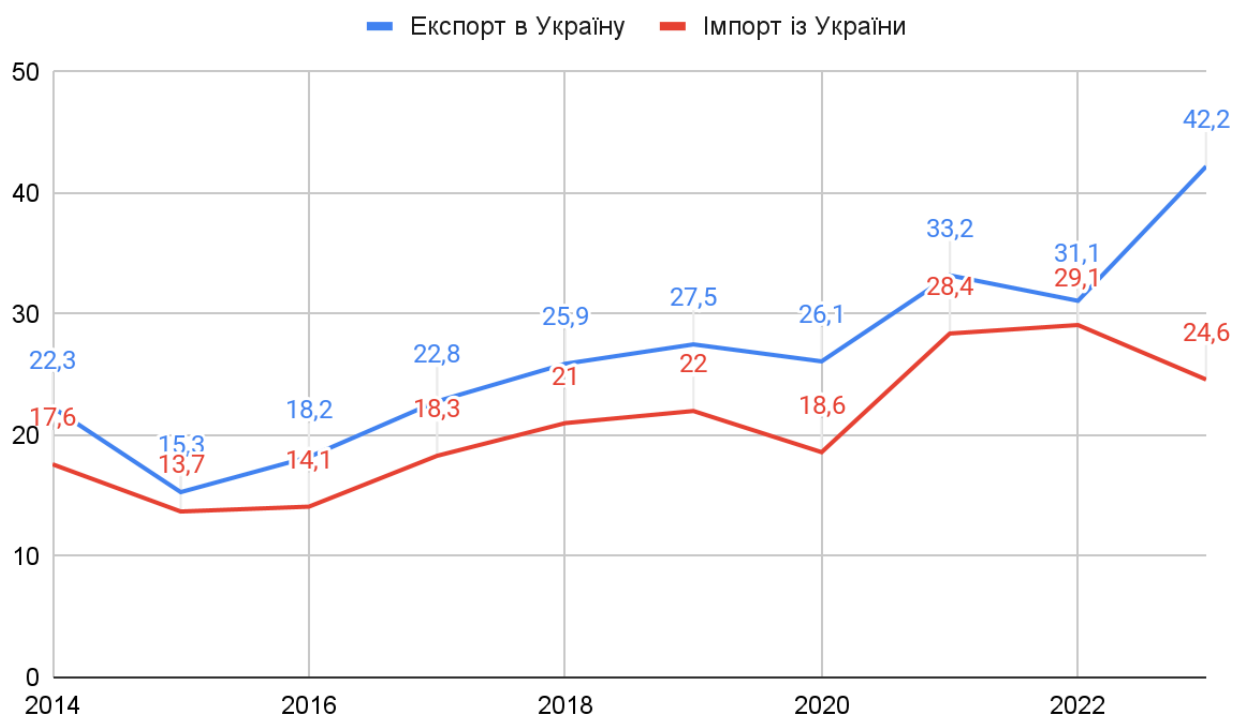

Рисунок 2.14. Динаміка торгівлі між ЄС з Україною у 2014-2023 рр, млрд дол
Джерело: побудовано автором за даними [58 - 59]

На графіку можна побачити, що обидва показники мають тенденцію до зростання, що вказує на поглиблення зовнішньоекономічних відносин між Україною та ЄС. Також можна спостерігати, що після російського вторгнення до Криму та східних областей України, рівень торгівлі між Україною та ЄС різко зменшився, і лише у 2017 р. повернувся до попереднього рівня. Зростання рівня торгівлі було спричинено зокрема запровадженням зони вільної торгівлі, і, як наслідок, зменшенню тарифів на перевезення. У свою чергу початок повномасштабної війни значно вплинув на імпорт, зменшивши його з 29,1 млрд

дол. у 2022 р. до 24,6 млрд дол. у 2023 р., та на експорт, збільшивши його з 31,1 млрд дол. до 42,2 млрд дол. [58 - 59]

Що стосується структури торгівлі, у табл. 2.15 наведено товарну структуру експорту із ЄС в Україну у 2022 р.

Таблиця 2.15.

Товарна структура експорту з ЄС в Україну у 2022 р

Товарна група	Вартість, млрд дол
Мінеральне паливо, масла, продукти дистиляції	6,36
Транспортні засоби, крім залізничного, трамвайного	3,11
Електротехнічне, електронне обладнання	3
Машини, ядерні реактори, котли	2,66
Пластмаси	1,41
Фармацевтична продукція	1,27
Зброя та амуніція, частини та аксесуари	1,22
Оптична, фототехнічна, медична апаратура	0,739
Інше	11,331

Джерело: складено автором за даними [58]

Найбільшу частку експорту товарів в Україну займали мінеральне паливо, масла, продукти дистиляції (20,5%), транспортні засоби, крім залізничного, трамвайного (10%); електротехнічне, електронне обладнання (9,6%).[53]
Детальну структуру наведено на рис. 2.16

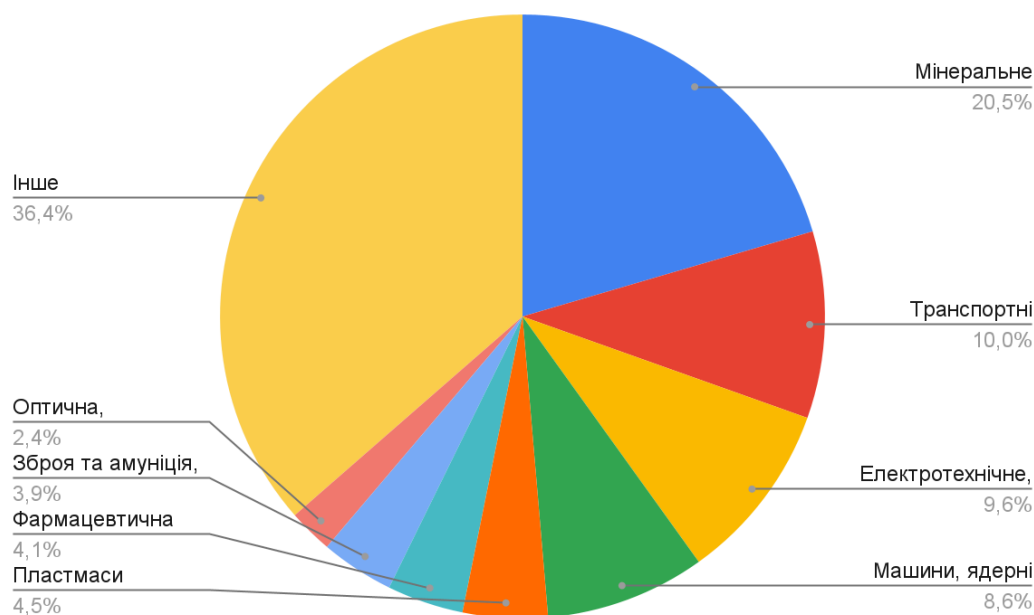

Рисунок 2.16. Товарна структура експорту ЄС в Україну у 2022 р.

Джерело: побудовано автором за даними [58]

Щодо імпорту слід зазначити, що основними категоріями станом на 2022 р. були: злаки (16,5%), олійне насіння, олійні плоди, зерно, насіння, плоди (11,7%) та тваринні, рослинні жири та олії, продукти розщеплення (10,8%). [59] У табл. 2.17. наведено товарну структуру імпорту з України в ЄС.

Таблиця 2.17

Товарна структура імпорту з України в ЄС у 2022 р.

Товарна група	Вартість, млрд дол
Злаки	4,81
Олійне насіння, олійні плоди, зерно, насіння, плоди	3,41
Тваринні, рослинні жири та олії, продукти розщеплення	3,14
Залізо та сталь	2,72
Рудні шлаки і золи	2,47
Електротехнічне, електронне обладнання	1,98
Деревина та вироби з деревини, деревне вугілля	1,93
Мінеральне паливо, масла, продукти дистиляції	1,46
Інше	7,18

Джерело: складено автором за даними [59]

Детальну структуру з частками товарних груп наведено на рисунку 2.18.

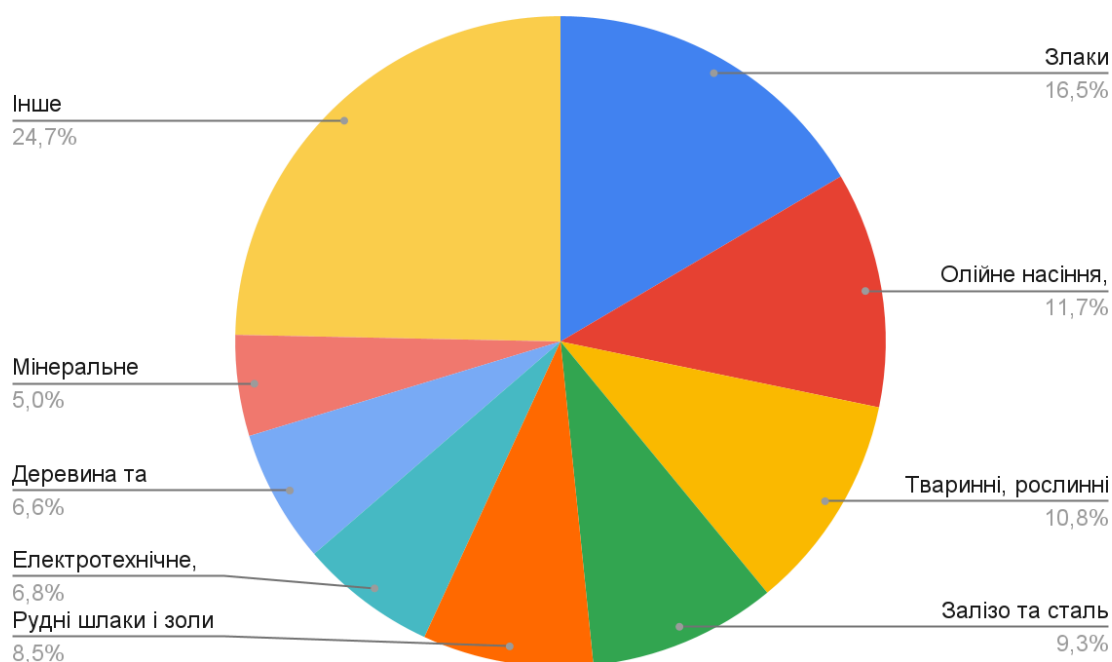

Рисунок 2.18. Товарна структура імпорту з України в ЄС у 2022 р.

Джерело: побудовано автором за даними [59]

Інвестиційне співробітництво між Україною та Європейським Союзом є одним із найважливіших елементів економічної інтеграції та стратегічного партнерства. Воно являє собою комплексну систему взаємовідносин, спрямовану на залучення європейського капіталу, передових технологій та управлінського досвіду для модернізації української економіки та підвищення її конкурентоспроможності на міжнародній арені. У рамках інвестиційного співробітництва європейські партнери активно інвестують у різні сектори української економіки. Особливий інтерес представляють агропромисловий комплекс, енергетична галузь, транспортна інфраструктура та ІТ-сектор. Значні обсяги інвестицій спрямовуються також на розвиток «зеленої» економіки та впровадження енергоефективних технологій. Така диверсифікація інвестиційних потоків сприяє комплексному розвитку економіки України та її поступовій інтеграції до європейського економічного простору. У табл. 2.19. наведено основні сфери інвестицій ЄС в Україні.

Основні напрями інвестиційних вкладень із країн ЄС в Україну

Сфера	Опис
Енергетика	Інвестиції із ЄС у відновлювану енергетику України сприяють зменшенню енергетичної залежності від імпорту та підтримують розвиток сучасної технологічної бази для виробництва екологічно чистої енергії.
Аграрний сектор	Інвестиції з Європейського Союзу сприяють підвищенню якості та конкурентоспроможності українських продуктів харчування, що відкриває більше можливостей для їх успішного експорту на європейські ринки.
ІТ-сектор	Потужний ІТ-сектор України приваблює інвестиції з країн Європейського Союзу, сприяючи створенню інноваційних продуктів і розробці сучасних технологій.
Інфраструктура	Інвестиції з Європейського Союзу в інфраструктуру України сприяють модернізації доріг, залізниць, портів і аеропортів, що покращує транспортне сполучення між країнами та підвищує стабільність ринку транспортних послуг.

Джерело: складено автором за даними [60]

За даними Національного Банку України, станом на 2023 р. загальна сума інвестицій в Україну (операції за інструментами прямих інвестицій) з боку країн ЄС становила 3 621 млн дол. Найбільшими інвесторами були Кіпр – 1 130 млн дол. (31,2%), Нідерланди – 1 117,6 млн дол. (30,9%), Люксембург – 284,5 млн дол. (7,9%), Австрія – 278,7 млн дол. (7,7%) та Франція – 266,1 млн дол.

(7,3%). [60] На рис. 2.20 наведено детальну географічну структуру інвестицій в Україну із країн Європейського Союзу.

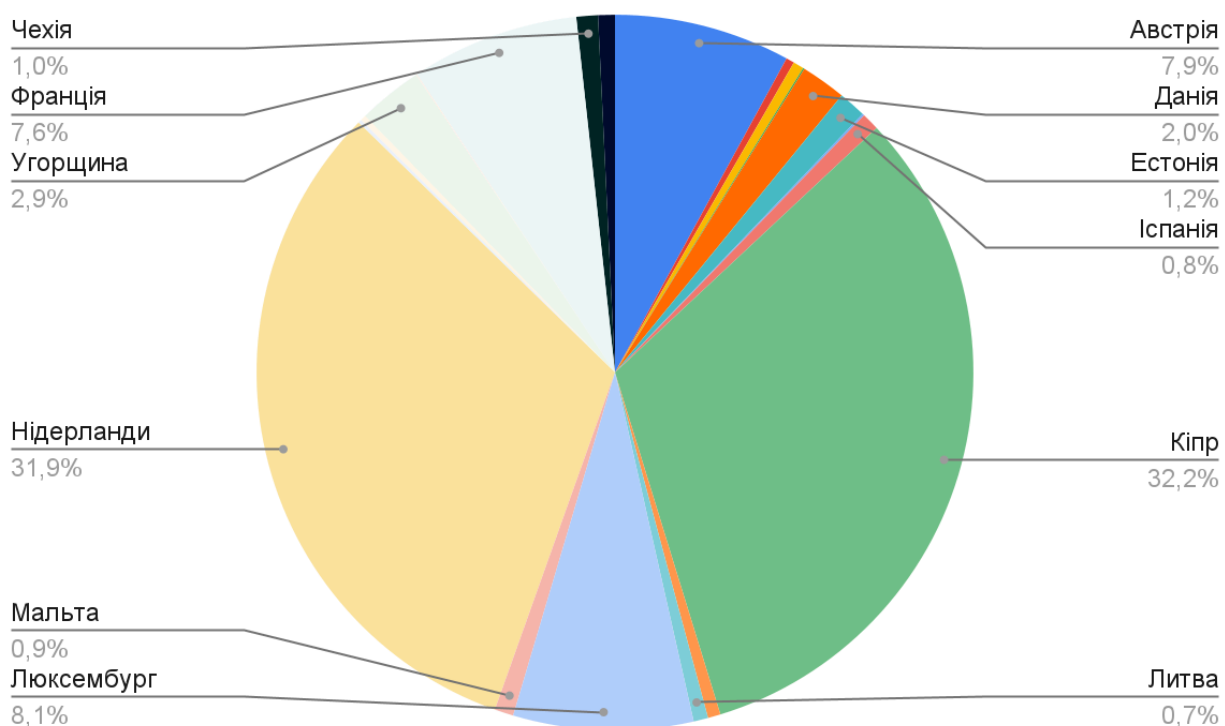

Рисунок 2.20. Географічна структура інвестицій в Україну із країн ЄС у 2023 р.
Джерело: побудовано автором за даними [60]

Що стосується фінансового співробітництва, воно є одним із найважливіших елементів стратегічного партнерства між сторонами. З підписанням Угоди про асоціацію у 2014 р. та отриманням статусу кандидата на вступ до ЄС у 2022 р., це співробітництво стало значно глибшим та набуло нових форм. Особливого значення фінансова підтримка ЄС набула після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну. Європейський Союз став одним із найбільших донорів України, надаючи масштабну допомогу для підтримки макрофінансової стабільності, відновлення інфраструктури та забезпечення соціальних потреб населення. Основними напрямками фінансової співпраці є: макрофінансова допомога, секторальна співпраця, а також гуманітарна допомога.

За даними Міністерства Фінансів України, у 2023 р. ЄС був найбільшим фінансовим донором України, надавши 18 млрд євро макрофінансової

допомоги, що становило майже половину від загального обсягу зовнішнього фінансування бюджету. Наразі Україна отримує фінансування на пільгових умовах з терміном погашення кредиту 35 років, а відсотки та інші пов'язані платежі за обслуговування кредиту замість України компенсуватимуть країни ЄС. Загальна допомога, надана Україні з початку повномасштабного вторгнення сягає 26 млрд євро. [61]

Секторальна співпраця полягає у модернізації конкретних галузей економіки відповідно до європейських стандартів – енергетичної, транспортної галузей, цифрової трансформації, екології, освіти і науки, тощо. Фінансування цих секторів здійснюється через цільові гранти, пільгові кредити, технічну допомогу, інвестиційні програми.

Гуманітарна допомога направлена на підтримку внутрішньо переміщених осіб, допомогу у відновленні критичної інфраструктури та медичну допомогу. Так у 2024 р. Європейська Комісія виділила 83 млн євро на гуманітарну допомогу людям, що постраждали від російської агресії. Із них 75 млн євро спрямовані на гуманітарні проекти в Україні задля забезпечення екстреної допомоги. [62]

Окрім цього, ЄС було запроваджено програму фінансової підтримки Ukraine Facility. Вона передбачає, що протягом 2024-2027 рр. ЄС спрямує 50 млрд євро на фінансову підтримку державного бюджету, стимулювання інвестицій, а також технічну підтримку в реалізації програми. Так, на пряму підтримку державного бюджету планується виділити 38 млрд євро, 7 млрд євро – на інвестиційний фонд, майже 5 млрд євро – на технічну та адміністративну підтримку. Від України даний план вимагає впровадження реформ у сферах державного управління, управління державними фінансами, судової системи, боротьби з корупцією, а також економічних реформ та реформ у сфері секторального розвитку. [63]

Висновки до другого розділу

1. Було проаналізовано інтеграційний досвід Європейського Союзу та визначено ключові досягнення та загрози. Що стосується досягнень, ними є створення єдиного ринку; введення єдиної валюти – євро; Шенгенська угода, що скасувала внутрішні кордони між більшістю країн-членів; розвиток спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Основними загрозами, що мали вплив на ЄС, є Глобальна фінансова криза, боргова криза, міграційна криза, Брекзит, пандемія COVID-19. Що стосується сучасних викликів, основним є російська агресія проти України, що спричинила енергетичну кризу у Європі, а також міграційну. Так, країни ЄС прийняли найбільшу кількість біженців із України (близько 4,07 млн осіб у 2023 р.). Крім цього, було проаналізовано сучасний соціально-економічний стан країн ЄС, зокрема ВВП на душу населення, індекс людського розвитку, індекс економічної свободи, індекс цілей сталого розвитку, рівень безробіття та рівень інфляції; визначено середньоєвропейське значення показників та країни-лідери.

2. На прикладі країн, що приєдналися до ЄС у 2004 р., було проаналізовано вплив інтеграції на економіку, політику та соціальні аспекти країн-членів. Таким чином, було проаналізовано динаміку ВВП, ВВП на душу населення, рівня безробіття, а також експорту та імпорту цих країн за період 1999-2023 р. Також було досліджено вплив інтеграції на політику у деяких з цих країн.

3. Нами було досліджено зовнішньоекономічні відносини між ЄС та Україною в рамках євроінтеграційного шляху України. Зокрема, було проаналізовано динаміку експорт та імпорту між Україною та ЄС у 2014-2023 рр., товарну структуру торгівлі у 2022 р., а також інвестиційне та фінансове співробітництво. Загалом протягом 2014-2023 рр. експорт та імпорт мають тенденцію до збільшення. Що стосується товарної структури, основними категоріями експорту з ЄС в Україну у 2022 р. були мінеральне паливо, масла, продукти дистиляції (20,5%), транспортні засоби, крім залізничного, трамвайного (10%); електротехнічне, електронне обладнання (9,6%), а імпорту

– злаки (16,5%), олійне насіння, олійні плоди, зерно, насіння, плоди (11,7%) та тваринні, рослинні жири та олії, продукти розщеплення (10,8%). Щодо інвестицій, основними категоріями є енергетика, аграрний сектор, ІТ-сектор та інфраструктура, а найбільшими інвесторами серед країн ЄС – Кіпр, Нідерланди, Люксембург, Австрія та Франція. Крім цього було розглянуто складові фінансової співпраці, яка полягає у макрофінансовій та гуманітарній допомозі, а також секторальній співпраці.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

3.1. Перспективи соціально-економічного розвитку України в умовах євроінтеграції

Задля розгляду перспектив соціально-економічного розвитку України в умовах євроінтеграції нами було проведено прогнозування розвитку соціально-економічних показників в Україні на основі лінійної регресії. Серед обраних показників: ВВП на душу населення, рівень безробіття, індекс економічної свободи, індекс цілей сталого розвитку, а також показники торгівлі між Україною та ЄС. За основу було взято дані показників з моменту підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 р.

На рис. 3.1 наведено прогноз зміни ВВП на душу населення України у 2024-2026 рр.

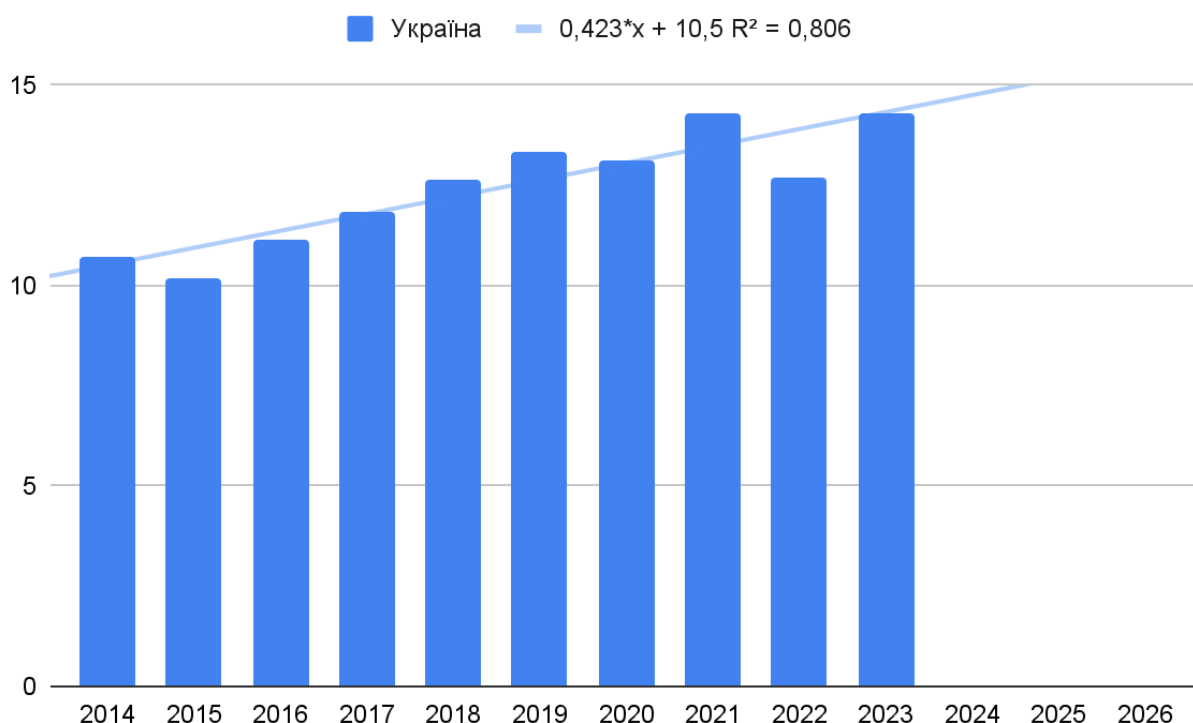

Рисунок 3.1. Прогноз зміни ВВП на душу населення України у 2024-2026 рр
Побудовано автором

Згідно з розрахунками, середньорічний темп зростання показника становить 0,42 тис дол, тому у 2025 р. він може сягати 15,14 тис дол, а у 2026 р. – 15,56 тис дол. Відповідно до значення коефіцієнта апроксимації, достовірність даного прогнозування становить 80%.

Наступним показником є рівень безробіття. Середньорічний темп зростання становить 0,36%, тому у 2025 р. він може становити 19,82%, а у 2026 р. – 20,18%. Проте, вірогідність даного прогнозування становить лише 67%. На рис. 3.2 наведено графічне зображення прогноза.

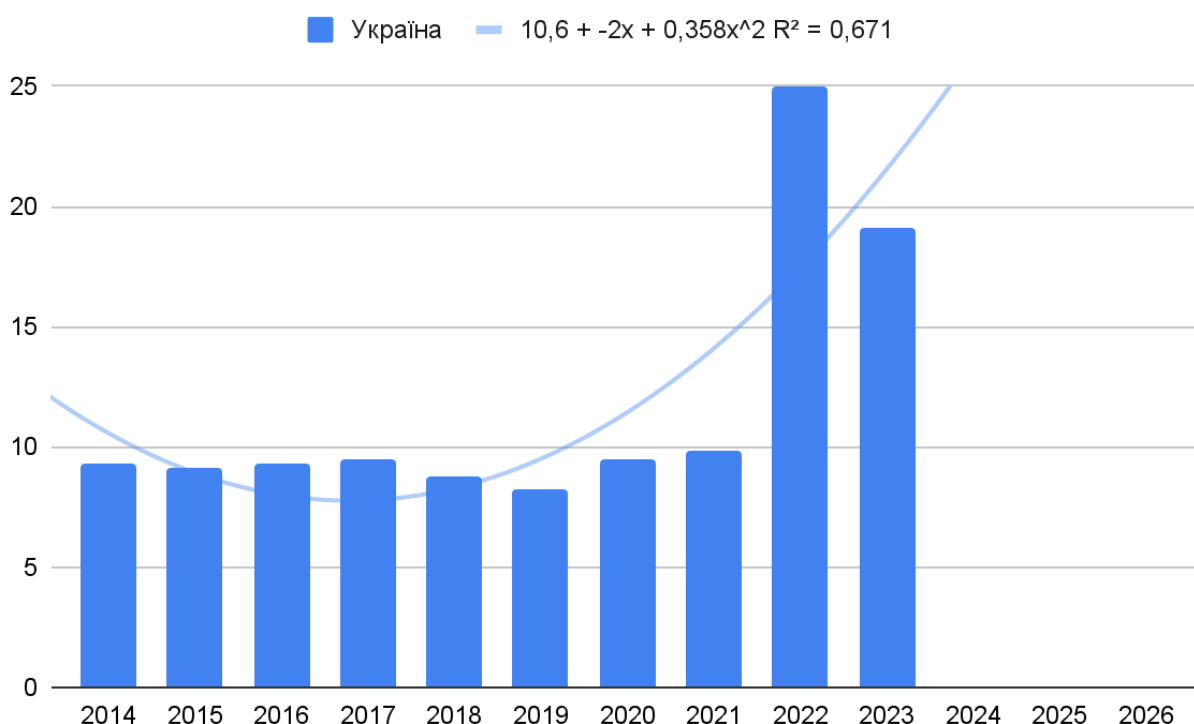

Рис. 3.2. Прогноз зміни рівня безробіття в Україні у 2024-2026 рр

Побудовано автором

Далі розглянемо індекс економічної свободи. Даний показник має позитивну динаміку і, згідно з розрахунками, середньорічний темп зростання становить 1,13. Тому у 2025 р. він може сягати 57,49, а у 2026 р. – 58,62. Вірогідність даного прогнозування становить 76%, що підтверджується коефіцієнтом апроксимації. Графічне зображення прогноза наведено на рисунку нижче.

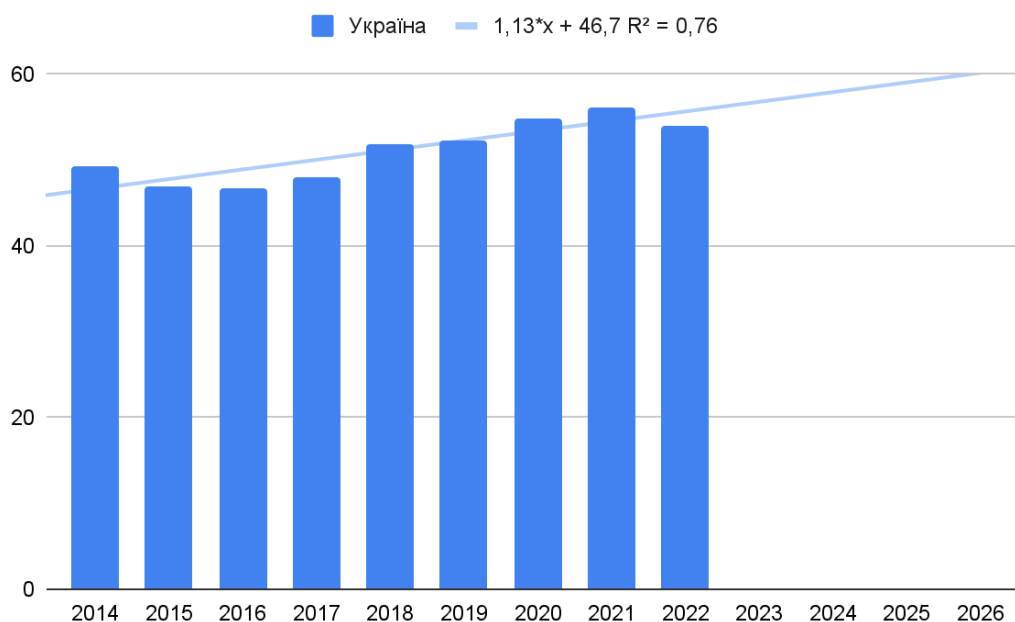

Рисунок 3.3. Прогноз зміни індексу економічної свободи у 2023-2026 рр
Побудовано автором

Щодо індексу цілей сталого розвитку, відповідно до розрахунків, в Україні середньорічний темп зростання становить 0,55, тому у 2025 р. показник може становити 77,6, а у 2026 р. – 78,15. Вірогідність прогнозування становить 96%, а графічне зображення наведено на рисунку 3.4.

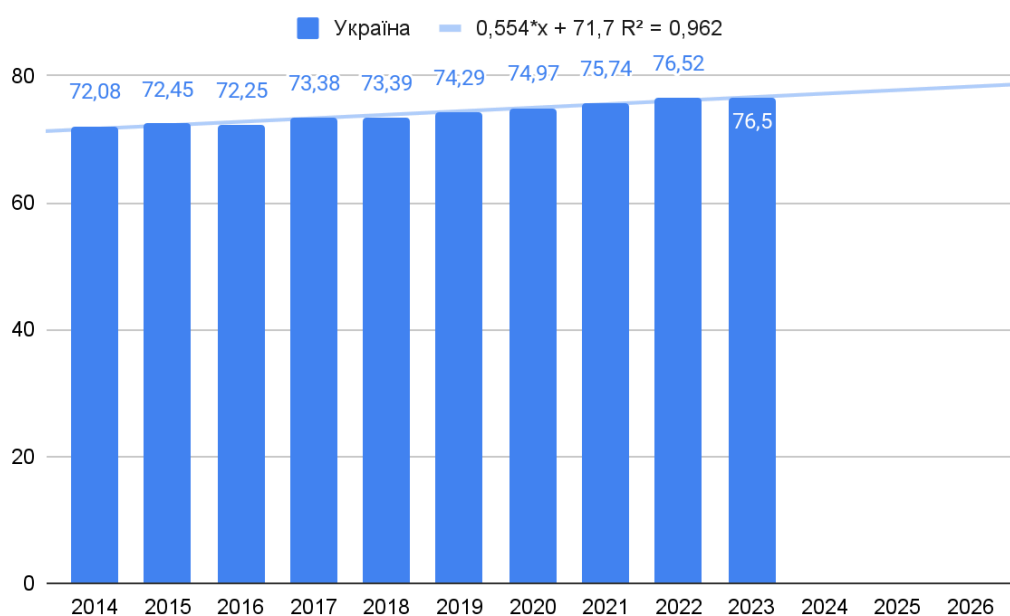

Рисунок 3.4. Прогноз зміни індексу цілей сталого розвитку України
Побудовано автором

Що стосується торгівлі, згідно з розрахунками, середньорічний темп зростання експорту товарів та послуг із ЄС в Україну становить 2,28 млрд дол. Тому у 2025 р. він може становити 46,76 млрд дол, а у 2026 р. – 49,04 млрд дол. Достовірність даного прогнозування становить 80%, а графічне зображення наведено на рис. 3.5.

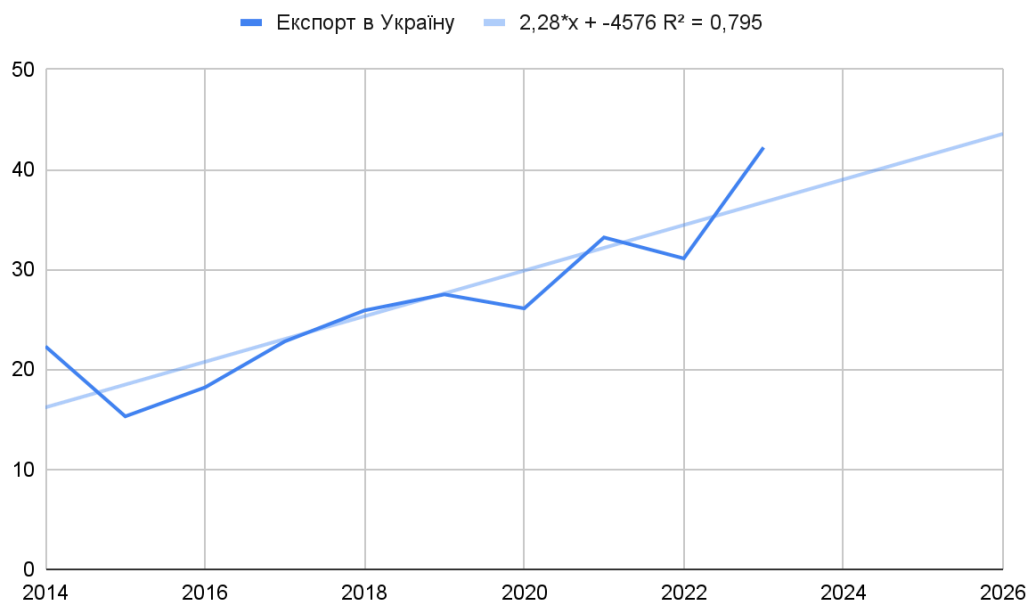

Рисунок 3.5. Прогноз зміни обсягу експорту із ЄС в Україну

Побудовано автором

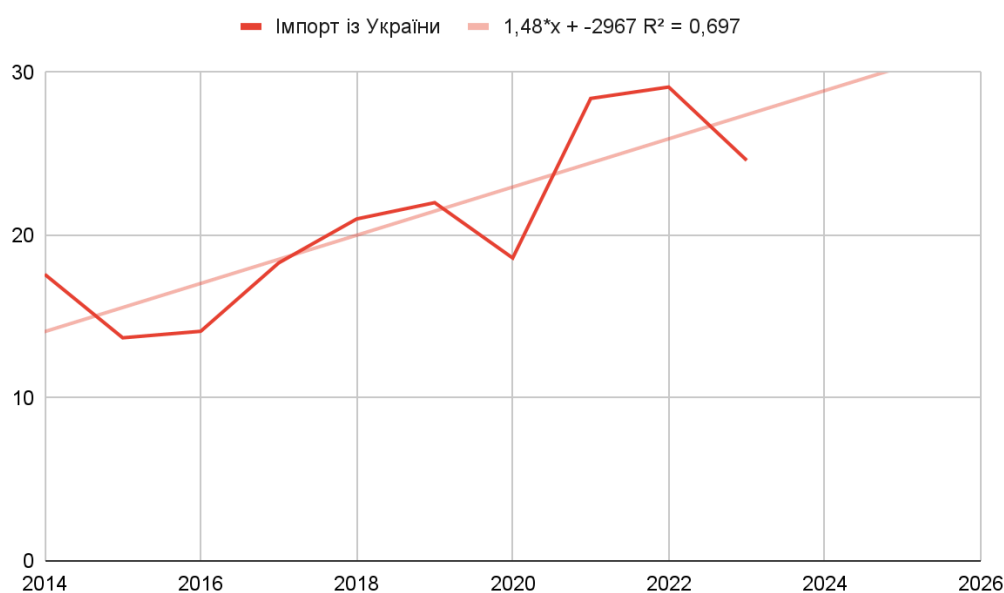

Рисунок 3.6. Прогноз зміни обсягу імпорту із України в ЄС

Побудовано автором

Щодо імпорту, прогнозування якого наведено на рис. 3.6., середньорічний темп зростання становить 1,48 млрд дол, а тому у 2025 р. даний показник може сягати 27,56 млрд дол, а в 2026 р. – 29,04 млрд дол. Вірогідність цього прогнозування становить 70%, що підтверджується коефіцієнт апроксимації.

Для глибшого розуміння взаємозв'язків ключовими соціально-економічними показниками України та ЄС, нами було проведено кореляційний аналіз таких показників: ВВП на душу населення, рівень безробіття, індекс економічної свободи та індекс цілей сталого розвитку. Задля забезпечення коректності порівняння було здійснено нормалізацію показників ВВП на душу населення шляхом їх співвідношення до максимального значення за досліджуваний період.

Згідно з розрахунками, коефіцієнт кореляції між ВВП на душу населення та індексом людського розвитку в Україні становить $-0,06$, що означає відсутність зв'язку між даними показниками. У Європейському Союзі коефіцієнт дорівнює $0,92$, що вказує на дуже тісний взаємозв'язок і відповідає загальносвітовим тенденціям.

Аналіз кореляційних зв'язків між ВВП на душу населення та рівнем безробіття показує, що в Україні коефіцієнт кореляції становить $0,32$, що свідчить про відсутність значущого зв'язку між цими показниками. Це суперечить економічній закономірності, що характерна для багатьох розвинених країн, включаючи країни ЄС. У Європейському Союзі коефіцієнт кореляції дорівнює $-0,88$, що свідчить про сильний зворотний зв'язок: збільшення ВВП на душу населення супроводжується зниженням рівня безробіття.

Коефіцієнт кореляції між ВВП на душу населення та індексом економічної свободи становить $0,89$ і в Україні, і в ЄС, що вказує на дуже тісний зв'язок між показниками. Це єдиний із досліджуваних показників, де спостерігається повна відповідність між Україною та ЄС.

Що стосується зв'язку між ВВП на душу населення та індексом цілей сталого розвитку, коефіцієнт кореляції в Україні становить $0,85$, а в ЄС – $0,94$. Обидва коефіцієнта свідчать про дуже тісний зв'язок між показниками.

3.2. Прогнозування можливих сценаріїв інтеграції України

Задля прогнозування можливих сценаріїв інтеграції України до ЄС, нами було проведено SWOT-аналіз, який наведено у табл. 3.7 та табл. 3.8.

Таблиця 3.7

SWOT-аналіз євроінтеграції України

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Значний людський потенціал, кваліфікована робоча сила - Великий аграрний потенціал - Вигідне географічне положення - Суттєвий промисловий потенціал - Активне громадянське суспільство - Проєвропейська більшість населення - Досвід впровадження реформ за стандартами ЄС 	<ul style="list-style-type: none"> - Воєнні дії, знищення інфраструктури, окупація територій - Високий рівень корупції - Недостатньо розвинуті державні інституції - Застаріла інфраструктура - Значна тіньова економіка - Повільний темп реформ - Демографічні проблеми
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - Доступ до єдиного ринку ЄС - Модернізація економіки та промисловості - Залучення європейських інвестицій - Посилення енергетичної безпеки - Покращення якості освіти та науки - Розвиток транспортної інфраструктури - Підвищення стандартів життя - Посилення безпеки та оборони - Технологічна модернізація 	<ul style="list-style-type: none"> - Продовження російської агресії, можливо в інших формах - Повільна адаптація до стандартів ЄС - Втрата конкурентоспроможності деяких галузей - Відтік кваліфікованих кадрів - Опір реформам з боку олігархічних груп - Економічні виклики перехідного періоду - Посилення соціальної нерівності

Складено автором

Можливі комбінації складових SWOT-аналізу

Сила/можливості	Сила/загрози
<p>1. Людський капітал + доступ до ринку ЄС: Можливість експорту висококваліфікованої робочої сили; Розширення професійних можливостей для українських фахівців.</p> <p>2. Аграрний потенціал + європейські інвестиції: Модернізація сільськогосподарського сектору; Впровадження європейських стандартів виробництва.</p> <p>3. Досвід реформ + модернізація економіки: Системні трансформації державного управління; Впровадження ефективних економічних механізмів; Адаптація законодавства до європейських норм.</p>	<p>1. Людський потенціал + відтік кадрів: Створення механізмів утримання талановитих спеціалістів; Формування сприятливих умов праці та розвитку.</p> <p>2. Географічне положення + російська агресія: Розвиток альтернативних логістичних маршрутів; Посилення безпекових механізмів.</p> <p>3. Промисловий потенціал + економічні виклики: Адаптація виробничих потужностей; Пошук нових ринків збуту; Технологічне оновлення підприємств.</p>
Слабкість/можливості	Слабкість/загрози
<p>1. Воєнні дії + посилення безпеки: Прискорення процесів модернізації оборонного сектору Залучення європейської підтримки для відбудови</p> <p>2. Застаріла інфраструктура + розвиток транспортної системи: Залучення європейських інвестицій у інфраструктурні проекти Створення сучасних логістичних коридорів</p> <p>3. Демографічні проблеми + покращення якості життя: Створення умов для повернення трудових мігрантів Розвиток соціальних програм підтримки</p>	<p>1. Застаріла інфраструктура + втрата конкурентоспроможності: Масштабна модернізація інфраструктури; Залучення інвестицій у технологічне оновлення; Адаптація галузей до європейських стандартів.</p> <p>2. Повільні реформи + відтік кваліфікованих кадрів: Прискорення структурних перетворень; Створення умов для повернення фахівців.</p> <p>3. Демографічні проблеми + посилення соціальної нерівності: Комплексна демографічна політика; Програми соціальної підтримки.</p>

Складено автором

У таких умовах пріоритетними напрямками роботи є посилення обороноздатності та безпеки, прискорення антикорупційних реформ, модернізація інфраструктури, розвиток енергетичної незалежності, підтримка малого та середнього бізнесу. Ключовими кроками для успішної інтеграції є гармонізація законодавства з нормами ЄС, впровадження європейських

стандартів у всіх сферах, розвиток інституційної спроможності, поглиблення секторальної інтеграції, активна участь у європейських програмах та ініціативах.

Що стосується власне сценаріїв євроінтеграції України, проаналізувавши велику кількість інформації, як-от заяви європейський політиків, статті українських та закордонних експертів, науковців, ЗМІ, а також на основі проведеного SWOT-аналізу, нами було виділено наступні: оптимістичний, реалістичний та песимістичний. [64 - 67]

Розглянемо їх більш детально.

Передумовами оптимістичного сценарію є успішне завершення війни перемогою України, швидке впровадження реформ, потужна підтримка західних партнерів, успішна відбудова економіки за участі європейських країн, а також ефективна боротьба з корупцією. Він розрахований на 2025-2029 рр та поділяється на такі етапи:

1. Активна відбудова та реформи. Даний етап передбачає завершення активної фази бойових дій, формування надійної системи безпеки; за таких умов можливе зростання ВВП до 10% на рік, зниження рівня інфляції, залучення до 50 млрд дол інвестицій на відбудову. Крім цього, мають бути запроваджені антикорупційні реформи, перезавантажена судова система та діджиталізовано максимальну кількість державних послуг. Схожий досвід мала Польща (1989-1994), яка після падіння комуністичного режиму впровадила «шокову терапію» Бальцеровича. За 2-3 роки країна провела масштабну приватизацію, лібералізацію цін та торгівлі. ВВП почав зростати вже з 1992 року. Також показовим є приклад Естонії, яка впровадила радикальні реформи, включаючи повну діджиталізацію держпослуг (e-Estonia) та створила прозору судову систему. [68 - 69]

2. Інтенсивна євроінтеграція. Цей етап передбачає гармонізацію 80% законодавства України з нормами ЄС, впровадження технічних стандартів у виробництві, повну інтеграцію у європейські енергетичні мережі. Також має бути досягнута енергетична незалежність, модернізовані промислові

потужності. Подібний шлях пройшла Словаччина (1998-2002), яка за 4 роки гармонізувала більшість законодавства з нормами ЄС та провела успішну реструктуризацію промисловості. [70]

3. Завершення інтеграції. Етап передбачає виконання всіх критеріїв членства, підписання договору про вступ та ратифікацію всіма країнами-членами. За таких умов можливе зростання ВВП до рівня середнього по ЄС, зниження рівня корупції до країн-сусідів України, зокрема Польщі. Найуспішнішим прикладом є Словенія, яка найшвидше з постсоціалістичних країн досягла 80% середнього по ЄС ВВП на душу населення. Чехія за 10 років після вступу знизилася до середньоевропейського рівня. [53; 71]

Реалістичний сценарій розрахований на 2025-2031 рр. і також поділяється на 3 етапи:

1. Стабілізація і початок реформ. Цей етап передбачає поступове впровадження антикорупційних механізмів, часткове реформування судової системи, зростання ВВП до 5-10% щорічно, залучення до 30 млрд дол інвестицій, інфляція на рівні 10-15%. Схожий досвід мала Румунія, яка протягом 1996-2000 рр здійснювала поступове впровадження реформ, але забезпечила стабільне економічне зростання 2-3% щорічно. [72]

2. Поступова інтеграція. Даний етап передбачає поступове впровадження європейських стандартів, часткову інтеграцію енергетичних систем, часткову гармонізацію законодавства. За цих умов можливе зниження енергетичної залежності до 50%, поступове зростання експорту до ЄС. Крім цього, обов'язковим є реформування ключових державних інституцій та більш глибокий розвиток транскордонного співробітництва. Подібний шлях пройшла Хорватія у 2005-2010 рр., здійснивши поступову адаптацію законодавства та модернізацію інфраструктури. Угорщина за період 1998-2003 рр. провела поетапну модернізацію енергетичного сектору та розвинула транскордонну співпрацю. [51; 73]

3. Завершальний етап передбачає виконання основних критеріїв, тривалі переговори про членство, поступову ратифікацію угоди. Так, можливе

зростання ВВП до 40% від середньоєвропейського, а також поступове зниження рівня корупції.

Песимістичний сценарій розрахований на 2025-2034 рр. і може мати місце за умов активного продовження російської агресії. Його етапи наведено нижче:

1. Тривала стабілізація. Етап передбачає повільне зростання ВВП (на 2-3%), високий рівень інфляції, обмежені закордонні інвестиції. Також передбачає повільне впровадження реформ та обмежену диджиталізацію.

2. Повільна інтеграція. На цьому етапі може мати місце гармонізація менш ніж половини законодавства з нормами ЄС, часткове впровадження стандартів, проблеми з енергетичною інтеграцією, повільне зростання експорту, обмежена модернізація промисловості. Схожі проблеми мала Мальта, яка пройшла тривалу адаптацію законодавства через специфіку острівної економіки. [74]

3. Затяжне завершення. Етап містить неповне виконання вимог до членства, складні та затяжні переговори, проблеми з ратифікацією. За таких умов можливе зростання ВВП до 30% від середньоєвропейського, доволі високий рівень корупції та невідповідність багатьом стандартам ЄС. Подібний досвід має Північна Македонія з тривалими переговорами про вступ та складнощами з ратифікацією через двосторонні питання з Грецією. Туреччина є прикладом надто довгого процесу інтеграції через невідповідність критеріям членства.

[75 - 77]

Дані сценарії демонструють, що успішність та швидкість процесу інтеграції значною мірою залежать від кількох ключових факторів: завершення війни та забезпечення територіальної цілісності, політичної волі до впровадження системних реформ, ефективності боротьби з корупцією та спроможності здійснити глибоку модернізацію економіки. Досвід країн Центральної та Східної Європи показує, що найбільш успішними були держави, які обрали шлях швидких і рішучих реформ (як Польща та країни Балтії), тоді як повільний темп змін та відсутність системного підходу (як у випадку Болгарії та Румунії) призводили до затягування процесу інтеграції.

3.3. Дорожня карта інтеграції України до ЄС

На основі проведеного аналізу та запропонованих сценарії євроінтеграції України, нами було створено шаблон дорожньої карти інтеграції до ЄС. Вона складається із декількох етапів, що базуються на розвитку та реформуванні багатьох сфер: економіки, політики, секторальної, технологічної сфери, тощо. Графічне зображення наведено на рисунку нижче.

Рисунок 3.9. Дорожня карта євроінтеграції України

Побудовано автором

Розглянемо всі етапи детальніше.

Перший етап:

- Інституційне забезпечення. На цьому етапі має бути створена система координації євроінтеграції – сформовано національні інституції з питань європейської інтеграції; призначено профільних заступників у всіх міністерствах, створено міжвідомчу координаційну раду, розроблено електронну систему моніторингу виконання зобов'язань. Окрім цього, важливим є відкриття центрів євроінтеграції в усіх областях, створення мережі

консультаційних пунктів, а також формування регіональних планів адаптації до стандартів ЄС.

- Законодавча гармонізація. Пріоритетними напрямками є антикорупційне законодавство, судова реформа, трудове та екологічне законодавство. Також має бути створена онлайн-платформа для моніторингу законодавчих змін, впроваджена система оцінки відповідності законів нормам ЄС та розроблено механізми реагування на законодавчі невідповідності.

- Економічна трансформація передбачає модернізацію податкової системи, реформування митної служби, впровадження європейських стандартів фінансової звітності та розвиток системи державних закупівель. Що стосується секторальних змін, це програми модернізації промисловості, підтримка експортерів до ЄС, розвиток аграрного сектору відповідно до європейських норм. Крім цього, для економічної трансформації важливим є залучення міжнародної технічної та фінансової допомоги для проведення економічних реформ, стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, створення сприятливих умов для інвестицій, а також модернізація інфраструктури для підвищення конкурентоспроможності економіки.

Другий етап:

- Технічна стандартизація. Цей етап передбачає впровадження технічних регламентів ЄС, модернізацію системи сертифікації, а також впровадження європейської системи ринкового нагляду та розвиток інфраструктури якості.

- Секторальна інтеграція. В енергетичному секторі передбачається інтеграція до ENTSO-E (європейської мережі електроенергії), розвиток відновлюваної енергетики та впровадження енергоефективних технологій. Також повинна мати місце розбудова транс'європейських транспортних коридорів, модернізація залізниць, а також розвиток електронного урядування та кібербезпеки за європейськими стандартами. Крім цього, важливими є лібералізація торгівлі товарами та послугами між Україною та ЄС, а також інтеграція до європейського цифрового ринку.

Третій етап:

- Соціальна адаптація, що передбачає повну інтеграцію в освітній простір ЄС, розвиток наукової співпраці та імплементацію освітніх стандартів. Окрім цього передбачається розвиток людського капіталу через інвестиції в освіту, охорону здоров'я, професійну підготовку, адаптація політики соціального захисту та впровадження європейських соціальних стандартів, скорочення бідності та нерівності, сприяння трудовій мобільності між Україною та ЄС.
- Безпекова інтеграція. Етап передбачає інтеграцію у систему правоохоронної співпраці ЄС, розвиток прикордонної інфраструктури та впровадження європейських стандартів міграційної політики. Також, має місце участь у спільній оборонній політиці об'єднання, розвиток військово-технічної співпраці та інтеграція у європейський безпековий простір.

Четвертий етап:

- Макроекономічна стабілізація, що передбачає зниження державного боргу, забезпечення стабільності фінансової системи, розвиток фондового ринку та досягнення критеріїв конвергенції (інфляція, дефіцит бюджету, обмінний курс) для вступу до Єврозони.
- Завершення адаптації державних інституцій, підготовка до участі в органах ЄС, формування представництв у структурах ЄС. Крім цього, передбачається досягнення макроекономічних критеріїв та стабілізація фінансової системи.
- Вступ. Етап базується на завершенні переговорів про вступ, підготовці договору про вступ та узгодженні перехідних періодів. Що стосується ратифікації, має бути проведено національний референдум, підписано угоду про вступ, який має бути ратифікований усіма країнами членами.

Загалом дана дорожня карта представляє собою план дій, що складається з чотирьох послідовних етапів, кожен із яких передбачає комплексні зміни у різних сферах – від інституційної розбудови та законодавчих змін до секторальних реформ та соціальної адаптації. Запропонована покрокова реалізація євроінтеграційних процесів може дозволити Україні планомірно та ефективно рухатися до набуття членства в Європейському Союзі, забезпечуючи

при цьому всебічну підготовку держави до функціонування в європейському просторі.

Висновки до третього розділу

1. На основі соціально-економічних показників України, а також зовнішньоекономічних відносин з ЄС, нами було проведено прогнозування соціально-економічних показників України, серед яких ВВП на душу населення, рівень безробіття, індекс економічної свободи, індекс цілей сталого розвитку, а також зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС. Варто зазначити, що, згідно з результатами прогнозування, усі показники мають тенденцію до збільшення. Проте, незважаючи на високу вірогідність прогнозування, підтвержену коефіцієнтами апроксимації, воно може не справдитися з огляду на триваюче повномасштабне російське вторгнення та інші зовнішні чинники.

2. Задля розробки можливих сценаріїв інтеграції України до ЄС, було проведено SWOT-аналіз європейської інтеграції України, який визначив основні сильні та слабкі сторони України, можливості та загрози, які може надати власне євроінтеграція, а також можливі комбінації цих складових. На основі аналізу, а також досвіду інших країн-членів ЄС, було запропоновано сценарії інтеграції України до ЄС, які умовно поділяються на оптимістичний, реалістичний та песимістичний, що суттєво різняться темпами та глибиною реформ, залученням інвестицій, досягненням стандартів ЄС. Загалом успішність інтеграції залежить від завершення війни, політичної волі до реформ, ефективності боротьби з корупцією та здатності модернізувати економіку. Досвід країн Центральної і Східної Європи показує, що найшвидшого прогресу досягли ті, хто обрав шлях рішучих реформ, на відміну від повільних темпів змін.

3. На основі проведеного SWOT-аналізу та запропонованих сценаріїв, нами було створено шаблон дорожньої карти України. Вона складається із декількох етапів, що базуються на розвитку та реформуванні багатьох сфер: економіки, політики, секторальної, технологічної сфери, тощо. Запропонована

покрокова реалізація євроінтеграційних процесів може дозволити Україні планомірно та ефективно рухатися до набуття членства в Європейському Союзі, одночасно забезпечуючи всебічну національну готовність до діяльності в європейському просторі.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеної роботи можна дійти наступних висновків:

1. У дослідженні розкрито теоретичні аспекти європейської інтеграції, зокрема її форми та напрями. Серед форм інтеграції виокремлено: зону вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз та повну інтеграцію. Кожна форма має унікальні характеристики, які безпосередньо впливають на держави-учасниці інтеграційних процесів. Щодо напрямів інтеграції, науковці виділяють два основні підходи: інтеграцію «знизу-догори» та «згори-донизу». Крім того, було наведено ключові характеристики сучасних інтеграційних тенденцій.

2. У роботі проаналізовано нормативно-правову базу інтеграційних процесів, яка включає широкий спектр документів, що регулюють співпрацю між країнами-членами ЄС та державами, які прагнуть до інтеграції. Ключовими правовими документами європейської інтеграції є: Паризький, Римський, Єдиний Європейський, Маастрихтський, Амстердамський та Ніццький договори. Важливу роль у визначенні умов членства відіграють Копенгагенські критерії, котрі встановлюють чіткі вимоги до країн-кандидатів. Крім того, досліджено послідовність етапів, які має пройти держава для успішного приєднання до європейського співтовариства.

3. Було представлено комплекс методичних інструментів для оцінки ефективності інтеграційних процесів. Використано економетричні методи (лінійна регресія, кореляційний аналіз), стратегічний інструментарій (SWOT-аналіз, сценарне прогнозування) та порівняльні методики (метод порівняння, кейс-стаді). Кожен з методів надає унікальні можливості для всебічного аналізу інтеграційних тенденцій та процесів.

4. Було проаналізовано інтеграційний досвід Європейського Союзу та визначено ключові досягнення та загрози. Серед досягнень варто назвати створення єдиного ринку; введення єдиної валюти – євро; Шенгенська угода, що скасувала внутрішні кордони між більшістю країн-членів; розвиток спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Що стосується загроз, ними є:

Глобальна фінансова криза, боргова криза, міграційна криза, Брекзит, пандемія COVID-19, а також російська агресія проти України, що спричинила енергетичну і міграційну кризи. Крім цього, було проаналізовано сучасний соціально-економічний стан країн ЄС, зокрема ВВП на душу населення, індекс людського розвитку, індекс економічної свободи, індекс цілей сталого розвитку, рівень безробіття та рівень інфляції; визначено середньоєвропейське значення показників та країни-лідери.

5. У дослідженні здійснено комплексний аналіз впливу європейської інтеграції на економічні, політичні та соціальні трансформації країн, що приєдналися до ЄС у 2004 році. Зокрема, досліджено економічну динаміку цих держав протягом 1999-2008 років, включаючи показники ВВП, ВВП на душу населення, рівня безробіття, а також обсяги експортних та імпорتنих операцій. Додатково проаналізовано політичні зміни в цих країнах, пов'язані з процесами європейської інтеграції.

6. Було досліджено зовнішньоекономічні відносини між Україною та ЄС в рамках євроінтеграційного шляху України. Зокрема, було проаналізовано динаміку торгівлі між Україною та ЄС у 2014-2023 рр., товарну структуру експорту та імпорту у 2022 р., а також інвестиційне та фінансове співробітництво. Загалом протягом 2014-2023 рр. експорт та імпорт мають тенденцію до збільшення. Що стосується товарної структури, основними категоріями експорту з ЄС в Україну у 2022 р. були мінеральне паливо, масла, продукти дистиляції, транспортні засоби, електротехнічне, електронне обладнання, а імпорту – злаки, олійне насіння, олійні плоди, зерно, насіння, плоди та тваринні, рослинні жири та олії, продукти розщеплення. Що стосується інвестицій, основними категоріями є енергетика, аграрний сектор, IT-сектор та інфраструктура, а найбільшими інвесторами серед країн ЄС – Кіпр, Нідерланди, Люксембург, Австрія та Франція. Крім цього було розглянуто складові фінансової співпраці, яка полягає у макрофінансовій та гуманітарній допомозі, а також секторальній співпраці.

7. У роботі здійснено прогнозування основних соціально-економічних показників України, зокрема ВВП на душу населення, рівня безробіття, індексів економічної свободи та сталого розвитку, а також показників зовнішньої торгівлі з ЄС. Результати прогнозування демонструють позитивну тенденцію до зростання всіх проаналізованих показників. Водночас наголошується на можливій похибці прогнозування через триваюче повномасштабне російське вторгнення, яке створює значні економічні та соціальні виклики.

8. Дослідження включало SWOT-аналіз європейської інтеграції України, який визначив ключові сильні та слабкі сторони держави, потенційні можливості та загрози інтеграційного процесу. На основі проведеного аналізу та вивчення досвіду країн-членів ЄС розроблено три сценарії інтеграції: оптимістичний, реалістичний та песимістичний. Кожен сценарій суттєво відрізняється темпами та глибиною реформ, рівнем залучення інвестицій та досягненням європейських стандартів. Успішність інтеграції залежатиме від завершення війни, політичної волі до реформування, ефективності боротьби з корупцією та спроможності модернізувати економіку. Досвід країн Центральної і Східної Європи переконливо демонструє, що найшвидшого прогресу досягають держави, які обирають шлях рішучих та послідовних перетворень.

9. На основі запропонованих сценаріїв, було розроблено дорожню карту інтеграції України до ЄС. Карта охоплює багатоступеневий процес реформування ключових сфер: економічної, політичної, технологічної та інших галузей національного господарства. Запропонована покрокова реалізація євроінтеграційних процесів може дозволити Україні планомірно та ефективно рухатися до набуття членства в Європейському Союзі, одночасно забезпечуючи всебічну національну готовність до діяльності в європейському просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародні економічні відносини: підручник / За редакцією А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – 602 с.
2. Balassa B. The theory of economic integration. Allen Unwin, London, 1962.
3. Lipsey R. G. The theory of customs unions: A general survey. London, 1960. 513 p.
4. Viner J. Customs Union Issue. Anderson Kramer Assoc, 1961.
5. Robson P. Economics of International Integration. Taylor & Francis Group, 2002. 352 p.
6. Матюшенко І.Ю., Беренда С.В., Рєзніков В.В. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції / І.Ю. Матюшенко, С.В. Беренда, В.В. Рєзніков - Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 496 с.
7. Treaty of Paris. URL : <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-paris>
8. Treaty of Rome. (EEC) URL : <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>
9. Merger Treaty. URL : <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/merger-treaty>
10. Single European Act (SEA). URL : <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/single-european-act>
11. Treaty on European Union (TEU). URL : <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>
12. Treaty of Amsterdam. URL : <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-amsterdam>

13. Treaty of Nice. URL :
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-nice>
14. Treaty of Lisbon. URL :
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-lisbon>
15. Accession criteria (Copenhagen criteria). URL :
<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/accession-criteria-copenhagen-criteria.html>
16. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. URL :
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text
17. Голіков А. П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-ге вид. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2006. – 144 с.
18. Специфіка європейської економічної інтеграції України в умовах асоціації з ЄС та нової промислової революції : монографія / кол. авторів ; за ред. І. Ю. Матюшенка. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. – 408 с.
19. SWOT-аналіз. URL :
<https://ua.weblium.com/blog/efektivnij-swot-analiz-zaporuka-uspihu-vashogo-biznesu-najkrashi-prikladi-dlya-riznih-nish-biznesu>
20. Методи сценарного прогнозування. URL : <https://buklib.net/books/24508/>
21. Порівняльний метод. URL :
<https://metodologiasapiens.com/uk/metodos/metodo-comparativo/>
22. Кейс-стаді як метод дослідження. URL :
https://na5ku.com.ua/uk/keys-stadi-yak-metod-doslidzhennya-u-diplomnii-robot/?srsltid=AfmBOorSf6BEuedktfc_0LEfK6QnHbRPWagY_F0RczZyyqZWAXMsfNv7
23. EU enlargement. URL :
https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-enlargement_en

24. Single Market. URL :
<https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/single-market>
25. Countries using the euro. URL :
<https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/countries-using-euro>
26. Schengen Area. URL :
<https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen-borders-and-visa/schengen-area>
27. What is Erasmus+? URL :
<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/about-erasmus/what-is-erasmus>
28. EU Charter of Fundamental Right. URL :
https://commission.europa.eu/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights_en
29. Foreign and security policy. URL :
https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/foreign-and-security-policy_en
30. GDP (current US\$) - European Union. URL :
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=EU>
31. Боргова криза в Європейському Союзі. URL :
https://ufin.com.ua/analit_mat/drn/159.htm
32. Біженці в Європі. URL :
<http://migraciya.com.ua/news/HotTopic/ua-refugees-in-europe-state-of-problem-threats-solutions>
33. Impact of Brexit on the EU Economy. URL :
<https://www.vaia.com/en-us/explanations/macroeconomics/macroeconomics-examples/impact-of-brexit-on-the-eu-economy/>
34. The EU's response to the COVID-19 pandemic. URL :
<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/coronavirus-pandemic/>
35. Europe's \$1 Trillion Energy Bill Only Marks Start of the Crisis. URL :
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-12-18/europe-s-1-trillion-energy-bill-only-marks-start-of-the-crisis>

36. Ukraine: Over 6 Million Refugees Spread Across Europe. URL : <https://unric.org/en/ukraine-over-6-million-refugees-spread-across-europe/>
37. Ukrainians contribute more to the European budget than some countries spend on their support: details in figures. URL : <https://visitukraine.today/blog/1543/ukrainian-refugees-support-the-european-economy-what-are-the-implications-for-ukraine>
38. GDP per capita, PPP (current international \$). URL : <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD>
39. Human development index - HDI. URL : <https://countryeconomy.com/hdi>
40. Unemployment, total (% of total labor force). URL : <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS>
41. Index of Economic Freedom: All country scores. URL : <https://www.heritage.org/index/pages/all-country-scores>
42. Sustainable development report. URL : <https://dashboards.sdindex.org/>
43. Inflation, consumer prices (annual %) - European Union. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=EU>
44. Single market and standards. URL : https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market_en
45. GDP (current US\$) - European Union. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=EU>
46. GDP per capita, PPP (current international \$) - European Union. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=EU>
47. Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) - European Union. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=EU>
48. Exports of goods and services (current US\$) - European Union. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?locations=EU>
49. Imports of goods and services (current US\$) - European Union. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.CD?locations=EU>

50. 20 years in EU: How Poland worked toward its European integration. URL : <https://tvpworld.com/77302118/polands-road-to-eu-membership>
51. Hungary and the EU. URL : <https://www.gisreportsonline.com/r/hungary-eu-divide/>
52. The Czech Republic and the EU. URL : https://www.mzp.cz/en/czech_republic_and_the_european_union
53. Slovenia GDP and Economic Data. URL : <https://gfmag.com/country/slovenia-gdp-country-report/>
54. Estonia moves toward EU Accession. URL : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2000/09/weber.htm>
55. Latvia on the way to the European Union. URL : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2001/06/zile.htm>
56. Lithuania's 20 Years in the EU: Co-creating Success. URL : <https://lithuania.lt/governance-in-lithuania/lithuanias-20-years-in-the-eu-co-creating-success/>
57. EU trade relations with Ukraine. Facts, figures and latest developments. URL : https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en
58. European Union Exports to Ukraine. URL : <https://tradingeconomics.com/european-union/exports/ukraine>
59. European Union Imports from Ukraine. URL : <https://tradingeconomics.com/european-union/imports/ukraine>
60. Прямі інвестиції в Україну: операції за інструментами. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5>
61. У 2023 році Україна отримала 18 млрд євро макрофінансової допомоги від ЄС, майже половину від загального обсягу зовнішнього фінансування бюджету. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/ukraine_received_eur_18_billion_in_macro-financial_assistance_from_the_eu_in_2023_almost_half_of_the_total_external_budget_financing-4353

62. EU provides €83 million in humanitarian aid to support people in Ukraine and in Moldova. URL : https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_825
63. Програма підтримки економіки Ukraine Facility. URL : <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>
64. 5 сценаріїв руху до ЄС: що може зробити євроінтеграцію вдалою, а що – зупинити її. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/19/7148898/>
65. Коли Україна стане членом ЄС. URL : <https://tsn.ua/ukrayina/koli-ukrayina-stane-chlenom-yes-diplomat-nazvav-oriyentovni-y-rik-vstupu-2606313.html>
66. Два роки потому. Який шлях до Євросоюзу вже пройшла Україна і коли чекати на вступ до ЄС. URL : <https://www.rbc.ua/rus/news/dva-roki-potomu-kiy-shlyah-evrosoyuzu-vzhe-1709072970.html>
67. Початок переговорів про вступ України до ЄС. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3878417-25-cervna-pocatok-peregovoriv-pro-vstup-ukraini-do-es-so-teper-bude.html>
68. «Shock Therapy»: Poland’s Transition from Communism to Capitalism. URL: <https://www.strausscenter.org/events/shock-therapy-polands-transition-from-communism-to-capitalism/>
69. E-Estonia Story. URL: <https://e-estonia.com/story/>
70. Slovak Republic and the EU. URL : <https://www.ardal.sk/en/economy/basic-information-about-sr/sr-and-eu>
71. Czech Republic Corruption Rank. URL : <https://tradingeconomics.com/czech-republic/corruption-rank>
72. Romania GDP Growth Rate. URL : <https://tradingeconomics.com/romania/gdp-growth>
73. Croatia’s Road to Joining the EU. URL : <https://revolve.media/features/croatias-road-to-joining-the-eu>

74. Malta in the EU. URL :
https://malta.representation.ec.europa.eu/about-us/malta-eu_en
75. North Macedonia. URL : https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/north-macedonia_en
76. Turkey and the European Union: in a maze of disputes. URL :
<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2024-04-03/turkey-and-european-union-a-maze-disputes>
77. Кваліфікаційна робота магістра : методичні рекомендації до виконання (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Міжнародні економічні відносини») / уклад. Л. І. Григорова-Беренда, О. А. Довгаль, Н. А. Казакова, С. А. Касьян, Н. В. Непрядкіна, О. В. Ханова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. – 44 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

ВВП на душу населення (за ПКС) у країнах ЄС та Україні у 2014-2023 рр.,

тис дол

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Країна										
Австрія	48,8	49,87	52,68	54,17	56,94	60,57	58,61	63,42	70,97	69,07
Бельгія	44,93	46,2	48,56	50,44	52,53	56,62	55,75	62,11	68,25	65,81
Болгарія	17,61	18,39	20,07	21,46	23	25,53	25,74	29,4	35,47	33,78
Греція	26,63	26,76	27,5	28,6	29,6	31,61	29,09	33,02	38,92	39,86
Данія	47,9	49,05	51,98	55,36	57,48	69,79	62,53	69,88	77,95	74,96
Естонія	28,95	29,18	31,31	33,82	36,41	39,58	40,09	45,05	48,17	45,24
Ірландія	51,24	69,21	71,41	78,17	84,92	90,94	97,07	114,1 2	133,8 2	137,6 4
Іспанія	33,54	34,92	37,31	39,55	40,72	43,74	38,97	43,62	48,68	50,47
Італія	36,19	36,9	39,93	41,58	43,04	46,47	44,2	49,91	55,44	54,26
Кіпр	30,08	31,82	35,72	38,29	40,56	44,69	42,8	48,47	53,79	53,93
Латвія	23,82	24,97	26,72	28,67	30,88	33,29	33,73	36,77	41,62	40,89
Литва	28,18	28,83	30,93	33,76	36,38	40,58	41,17	46,41	50,97	49,25
Люксембург	105,2 3	107,8 6	113,3 7	114,9 9	116,4 5	121,4	122,1 1	137,9 5	146,4 6	143,3
Мальта	34,34	37,45	39,71	43,49	45,87	50,29	46,48	53,39	58,55	63,48
Нідерланди	49,23	50,29	52,29	55,09	57,83	61,09	61,07	67,69	74,54	73,32
Німеччина	47,01	47,61	50,58	53,07	55,2	58,25	57,9	61,94	66,62	66,04
Польща	25,32	26,82	28,2	29,96	32,03	35,49	36,32	40,46	46,6	45,54
Португалія	28,74	29,66	31,61	33,04	34,93	37,85	35,84	38,78	44,48	45,23
Румунія	20,63	21,62	23,9	26,94	29,57	33,55	34,29	37,97	43,24	41,03
Словаччина	29,03	30,05	29,74	30,14	31,37	33,94	34,99	37,8	41,01	42,23
Словенія	30,87	31,63	33,94	36,51	38,97	42,75	42,04	46,5	51,28	51,4
Угорщина	25,69	26,8	27,94	29,5	31,91	35,15	35,02	36,64	43,66	42,6
Фінляндія	41,76	42,5	44,93	47,57	49,58	52,57	53,67	57,85	62,82	59,87
Франція	40,14	40,85	42,92	44,58	46,54	51,24	49,49	53,83	57,59	58,76
Хорватія	22,41	23,39	25,32	27,27	28,98	32,12	30,45	36,95	42,17	42,87
Швеція	47,18	49,1	50,43	51,95	53,52	57,23	57,69	63,37	68,18	66,21
Чехія	32,5	33,9	36,1	38,82	41,14	44,86	43,92	48,42	51,7	49,02
Україна	10,74	10,16	11,15	11,86	12,63	13,35	13,1	14,29	12,68	14,3

Індекс людського розвитку у країнах ЄС та Україні у 2014-2022 рр

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Країна									
Австрія	0,909	0,91	0,915	0,916	0,917	0,919	0,913	0,916	0,926
Бельгія	0,921	0,924	0,927	0,931	0,933	0,936	0,928	0,937	0,942
Болгарія	0,807	0,809	0,809	0,808	0,809	0,81	0,802	0,795	0,799
Греція	0,879	0,88	0,877	0,88	0,886	0,889	0,886	0,887	0,893
Данія	0,932	0,936	0,943	0,944	0,942	0,946	0,947	0,948	0,952
Естонія	0,879	0,882	0,885	0,887	0,891	0,896	0,892	0,89	0,899
Ірландія	0,914	0,925	0,929	0,934	0,937	0,942	0,943	0,945	0,95
Іспанія	0,884	0,889	0,895	0,897	0,901	0,908	0,899	0,905	0,911
Італія	0,883	0,882	0,887	0,888	0,893	0,897	0,889	0,895	0,906
Кіпр	0,865	0,871	0,877	0,887	0,892	0,897	0,894	0,896	0,907
Латвія	0,846	0,85	0,855	0,86	0,866	0,871	0,871	0,863	0,879
Литва	0,861	0,862	0,868	0,876	0,88	0,884	0,879	0,875	0,879
Люксембург	0,926	0,915	0,923	0,919	0,922	0,927	0,924	0,93	0,927
Мальта	0,881	0,889	0,891	0,901	0,91	0,915	0,911	0,918	0,915
Нідерланди	0,931	0,932	0,933	0,937	0,939	0,943	0,939	0,941	0,946
Німеччина	0,937	0,938	0,941	0,944	0,945	0,948	0,944	0,942	0,95
Польща	0,865	0,868	0,872	0,875	0,877	0,881	0,876	0,876	0,881
Португалія	0,848	0,85	0,853	0,859	0,86	0,867	0,863	0,866	0,874
Румунія	0,811	0,813	0,816	0,823	0,827	0,832	0,824	0,821	0,827
Словаччина	0,849	0,851	0,854	0,856	0,859	0,862	0,857	0,848	0,855
Словенія	0,902	0,903	0,91	0,913	0,917	0,921	0,913	0,918	0,926
Угорщина	0,838	0,838	0,843	0,845	0,849	0,853	0,849	0,846	0,851
Фінляндія	0,927	0,93	0,931	0,934	0,936	0,939	0,938	0,94	0,942
Франція	0,892	0,892	0,895	0,898	0,901	0,905	0,898	0,903	0,91
Хорватія	0,841	0,843	0,848	0,852	0,856	0,861	0,855	0,858	0,878
Швеція	0,935	0,937	0,939	0,941	0,942	0,947	0,942	0,947	0,952
Чехія	0,887	0,891	0,895	0,897	0,894	0,897	0,892	0,889	0,895
Україна	0,773	0,774	0,779	0,782	0,783	0,786	0,775	0,773	0,734

Рівень безробіття у країнах ЄС та Україні у 2014-2023 рр., % від загальної
чисельності населення

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Країна										
Австрія	5,7	5,8	6,1	5,6	4,9	4,6	5,2	6,5	5	5,3
Бельгія	8,5	8,5	7,8	7,1	5,9	5,4	5,5	6,3	5,6	5,5
Болгарія	11,4	9,1	7,6	6,2	5,2	4,2	5,1	5,3	4,3	4,2
Греція	26,7	25	23,5	21,4	19,2	17	15,9	14,7	12,4	10,8
Данія	6,9	6,3	6	5,8	5,1	5	5,6	5	4,4	4,8
Естонія	7,4	6,4	6,9	5,8	5,4	4,5	6,8	6,2	5,6	6,7
Ірландія	11,9	9,9	8,4	6,7	5,7	5	5,6	6,2	4,5	4,5
Іспанія	24,4	22,1	19,6	17,2	15,3	14,1	15,5	14,8	12,9	12,1
Італія	12,7	11,9	11,7	11,2	10,6	9,9	9,2	9,5	8,1	7,7
Кіпр	16,3	15	13	11,2	8,5	7,2	7,8	7,5	6,8	6,4
Латвія	10,8	9,9	9,6	8,7	7,4	6,3	8,1	7,5	6,8	6,5
Литва	10,7	9,1	7,9	7,1	6,1	6,3	8,5	7,1	6	6,5
Люксембург	5,9	6,7	6,3	5,5	5,6	5,6	6,8	5,3	4,6	5,3
Мальта	5,7	5,4	4,7	4	3,7	3,6	4,3	3,4	2,9	2,6
Нідерланди	7,4	6,9	6	4,8	3,8	3,4	3,8	4,2	3,5	3,5
Німеччина	5	4,6	4,1	3,7	3,4	3,1	3,9	3,6	3,1	3
Польща	9	7,5	6,2	4,9	3,8	3,3	3,2	3,4	2,9	2,8
Португалія	13,9	12,4	11,1	8,9	7	6,5	6,8	6,6	6	6,5
Румунія	6,8	6,8	5,9	4,9	4,2	3,9	5	5,6	5,6	5,6
Словаччина	11,5	11,5	9,7	8,1	6,5	5,8	6,7	6,9	6,1	5,8
Словенія	9,7	9	8	6,6	5,1	4,5	5	5,7	4	3,5
Угорщина	7,7	6,8	5,1	4,2	3,7	3,4	4,3	4	3,6	4,1
Фінляндія	8,7	9,4	8,8	8,6	7,4	6,7	7,8	7,6	6,7	7
Франція	10,3	10,4	10,1	9,4	9	8,4	8	7,9	7,3	7,1
Хорватія	17,3	16,2	13,1	11,2	8,4	6,6	7,5	7,6	7	6,3
Швеція	8	7,4	7	6,7	6,4	6,8	8,3	8,7	7,4	7,7
Чехія	6,1	5	4	2,9	2,2	2	2,5	2,8	2,2	2,6
Україна	9,3	9,1	9,3	9,5	8,8	8,2	9,5	9,8	25	19,1

Індекс економічної свободи у країнах та Україні ЄС у 2014-2023 рр

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Країна										
Австрія	72,4	71,2	71,7	72,3	71,8	72	73,3	73,9	73,8	71,1
Бельгія	69,9	68,8	68,4	67,8	65,7	67,3	68,9	70,1	69,6	67,1
Болгарія	65,7	66,8	65,9	67,9	68,3	69	70,2	70,4	71	69,3
Греція	55,7	54	53,2	55	57,3	57,7	59,9	60,9	61,5	56,9
Данія	76,1	76,3	75,3	75,1	76,6	76,7	78,3	77,8	78	77,6
Естонія	75,9	76,8	77,2	79,1	78,8	76,6	77,7	78,2	80	78,6
Ірландія	76,2	76,6	77,3	76,7	80,4	80,5	80,9	81,4	82	82
Іспанія	67,2	67,6	68,5	63,6	65,1	65,7	66,9	69,9	68,2	65
Італія	60,9	61,7	61,2	62,5	62,5	62,2	63,8	64,9	65,4	62,3
Кіпр	67,6	67,9	68,7	67,9	67,8	68,1	70,1	71,4	72,9	72,3
Латвія	68,7	69,7	70,4	74,8	73,6	70,4	71,9	72,3	74,8	72,8
Литва	73	74,7	75,2	75,8	75,3	74,2	76,7	76,9	75,8	72,2
Люксембург	74,2	73,2	73,9	75,9	76,4	75,9	75,8	76	80,6	78,4
Мальта	66,4	66,5	66,7	67,7	68,5	68,6	69,5	70,2	71,5	67,5
Нідерланди	74,2	73,7	74,6	75,8	76,2	76,8	77	76,8	79,5	78
Німеччина	73,4	73,8	74,4	73,8	74,2	73,5	73,5	72,5	76,1	73,7
Польща	67	68,6	69,3	68,3	68,5	67,8	69,1	69,7	68,7	67,7
Португалія	63,5	65,3	65,1	62,6	63,4	65,3	67	67,5	70,8	69,5
Румунія	65,5	66,6	65,6	69,7	69,4	68,6	69,7	69,5	67,1	64,5
Словаччина	66,4	67,2	66,6	65,7	65,3	65	66,8	66,3	69,7	69
Словенія	62,7	60,3	60,6	59,2	64,8	65,5	67,8	68,3	70,5	68,5
Угорщина	67	66,8	66	65,8	66,7	65	66,4	67,2	66,9	64,1
Фінляндія	73,4	73,4	72,6	74	74,1	74,9	75,7	76,1	78,3	77,1
Франція	63,5	62,5	62,3	63,3	63,9	63,8	66	65,7	65,9	63,6
Хорватія	60,4	61,5	59,1	59,4	61	61,4	62,2	63,6	67,6	66,4
Швеція	73,1	72,7	72	74,9	76,3	75,2	74,9	74,7	77,9	77,5
Чехія	72,2	72,5	73,2	73,3	74,2	73,7	74,8	73,8	74,4	71,9
Україна	49,3	46,9	46,8	48,1	51,9	52,3	54,9	56,2	54,1	-

Індекс цілей сталого розвитку у країнах ЄС у 2014-2023 рр

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Країна										
Австрія	81,58	81,5	81,65	82,64	82,58	83,12	83,11	83,18	82,28	82,3
Бельгія	77,47	77,97	77,95	77,93	78,19	78,98	79,43	79,54	79,46	79,5
Болгарія	74,15	74,37	73,32	73,95	73,83	74,64	74,74	74,94	74,62	74,6
Греція	74,91	75,23	75,71	76,17	76,98	77,53	77,8	78,14	78,37	78,4
Данія	83,86	84,63	84,7	84,49	84,32	85,02	85,08	85,78	85,68	85,7
Естонія	77,53	78,83	78,31	79,57	79,75	80,75	81,06	80,98	81,68	81,7
Ірландія	79,71	79,28	78,47	79,14	78,79	79,27	79,28	79,38	80,15	80,1
Іспанія	78,06	77,88	78,24	78,07	78,86	79,47	80,03	80,46	80,43	80,4
Італія	77,08	76,88	76,96	77,16	77,91	77,86	78,62	78,67	78,79	78,8
Кіпр	69,72	70,61	71,06	72,4	71,92	72,46	72,74	72,97	72,49	72,5
Латвія	77,92	78,47	78,67	79,31	79,73	80,02	80,49	80,33	80,68	80,7
Литва	74,11	74,91	74,92	75,59	75,08	75,78	76,26	76,31	76,81	76,8
Люксембург	75,65	76,13	76,46	76,68	76,61	77,32	78,08	78,28	77,65	77,6
Мальта	73,89	73,97	74,7	74,89	75,23	75,06	75,72	76,13	75,53	75,5
Нідерланди	78,15	78,48	78,66	78,65	78,82	78,71	79,35	79,42	79,42	79,4
Німеччина	80,96	81,92	82	82,14	82,26	82,62	83,05	83,29	83,36	83,4
Польща	78,24	79,02	79,46	80,63	80,22	80,86	80,57	80,96	81,8	81,8
Португалія	76,83	77,11	77,31	78,51	78,45	79,13	79,68	80,1	80,02	80
Румунія	74,56	75,03	75,55	75,93	76,32	76,73	77,07	77,3	77,46	77,5
Словаччина	77,84	77,98	78	78,59	78,73	79,06	79,64	79,86	79,12	79,1
Словенія	79,35	79,12	79,37	79,75	79,32	80,48	80,96	80,78	81,01	81
Угорщина	77,86	78	78,7	78,96	78,87	79,14	79,63	80,21	79,39	79,4
Фінляндія	85,54	85,93	85,37	85,97	85,57	86,11	86,4	86,56	86,76	86,8
Франція	79,56	79,84	79,97	81	80,86	81,55	81,65	81,98	82,05	82
Хорватія	78,97	79,24	79,85	79,5	80,23	80,56	81,61	81,55	81,5	81,5
Швеція	85,28	85,47	85,47	85,51	85,32	85,97	86,26	86,06	85,98	86
Чехія	79,52	80,28	80,24	80,54	80,92	81,08	81,84	82,48	81,87	81,9
Україна	72,08	72,45	72,25	73,38	73,39	74,29	74,97	75,74	76,52	76,5

ВВП країн, що приєдналися до ЄС у 2004 р., млрд дол

Рік	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2013	2018	2023
Країна													
Кіпр	10,5	9,99	10,4	11,42	14,55	17,32	18,43	20,7	23,97	27,84	23,96	25,6	32,23
Естонія	5,76	5,69	6,25	7,37	9,87	12,15	14,11	17,02	22,45	24,34	25,12	30,62	40,74
Литва	10,97	11,52	12,24	14,26	18,78	22,63	26,1	30,18	39,7	47,8	46,52	53,75	77,84
Латвія	7,53	7,96	8,36	9,56	11,77	14,44	17	21,57	31,05	35,85	30,2	34,43	43,63
Мальта	4,12	4,07	4,09	4,47	5,45	6,1	6,42	6,78	7,93	9,09	10,55	15,4	20,96
Польща	170,03	172,22	190,91	199,07	217,83	255,11	306,15	344,63	429,02	533,6	515,76	588,78	811,23
Словаччина	30,46	29,24	30,78	35,3	46,92	57,44	62,81	70,77	86,56	100,88	98,94	106,14	132,79
Словенія	22,71	20,29	20,88	23,49	29,63	34,41	36,21	39,48	48,07	55,78	48,42	54,18	68,22
Угорщина	49,07	47,22	53,75	67,61	85,29	104,12	113,21	115,72	140,19	158,33	135,68	160,57	212,39
Чехія	65,17	61,83	67,81	82,2	100,09	119,81	137,14	156,26	190,18	236,82	211,69	249	330,86

ВВП на душу населення країн, що приєдналися до ЄС у 2004 р., тис дол

Рік	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2013	2018	2023
Країна													
Кіпр	19,66	21,29	22,8 7	24,01	24,28	25,95	27,76	30,02	32,89	34,8 3	30,4 5	40,6 7	75,1
Естонія	8,41	9,42	10,3 2	11,66	13,13	14,54	16,63	19,35	22,2	22,8	27,4 6	36,4 1	48,9 9
Литва	7,82	8,45	9,44	10,48	12,07	13,03	14,51	16,48	19,1	20,7 2	15,7 3	19,1 8	27,1
Латвія	7,4	8,04	9,05	10,08	11,06	12,28	13,91	15,86	18,24	19,5 7	15	17,8 6	13,1 8
Мальта	16,94	18,36	18,5 2	19,98	20,93	21,55	22,31	23,32	25,06	26,5 2	24,7 7	31,7 8	37,8 8
Польща	10,04	10,63	11,1 2	11,8	12,29	13,35	13,9	15,15	16,81	18,3	13,5 6	15,5	22,1 1
Словаччи на	10,71	11,38	12,3 9	13,31	14,18	15,23	16,64	18,91	21,23	23,7 3	18,2 8	19,4 9	24,4 7
Словенія	17,08	18	18,9 5	20,24	21,11	22,76	23,85	25,72	27,58	29,6	23,5	26,1 2	32,1 6
Угорщина	10,87	11,85	13,2 1	14,53	15,48	16,27	17,12	18,38	19,1	20,7 2	13,7 1	16,4 2	22,1 5
Чехія	15,4	16,24	17,6 3	18,25	19,54	20,93	22,1	23,92	26,29	27,9 7	20,1 3	23,4 2	30,4 3

Рівень безробіття у країнах, що приєдналися до ЄС у 2004 р., % від загальної
чисельності населення

Рік	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2013	2018	2023
Країна													
Кіпр	5,5	4,8	4	3,3	4,2	4,8	5,5	4,6	3,9	3,8	16,3	8,5	6,1
Естонія	11,6	13,4	13,1	10	11,3	10,2	8	5,9	4,6	5,5	8,6	5,4	6,4
Литва	13,4	15,9	16,8	13	12,9	10,7	8,3	5,8	4,3	5,8	11,8	6,1	6,8
Латвія	13,8	14,2	13,8	13,8	12,1	11,7	10	7	6,1	7,7	11,9	7,4	6,5
Мальта	6,3	6,3	7,1	6,9	7,5	7,3	6,9	6,8	6,5	6	6,1	3,7	3,1
Польща	12,3	16,3	18,4	19,9	19,4	19,1	17,7	13,8	9,6	7,1	10,3	3,8	2,7
Словаччи на	16,1	18,5	19,1	18,5	17,6	18,2	16,3	13,4	11,2	9,5	14,2	6,5	5,8
Словенія	7,3	6,9	5,7	5,9	6,5	6	6,5	6	4,8	4,4	10,1	5,1	3,7
Угорщина	6,9	6,6	5,7	5,6	5,8	5,8	7,2	7,5	7,4	7,8	10,2	3,7	4,1
Чехія	8,7	8,8	8,1	7,3	7,8	8,3	7,9	7,1	5,3	4,4	7	2,2	2,6

Експорт товарів і послуг країн, що приєдналися до ЄС у 2004 р., млрд дол

Рік	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2013	2018	2023
Країна													
Кіпр	7,3	6,99	7,09	7,13	8,4	9,85	10,27	10,73	12,77	13,95	14,69	19,19	28,8
Естонія	4,02	3,5	3,83	4,27	5,64	7,42	9,23	10,77	14,05	16,16	21,24	22,76	31,94
Литва	3,56	4,45	5,4	6,76	8,68	11,04	14,39	17,22	20,05	27,54	36,6	40,42	61,1
Латвія	2,64	2,93	3,18	3,49	4,24	5,62	7,31	8,57	11,88	14,08	18,24	21,16	27,95
Мальта	4,6	4,89	4,44	5,07	5,86	6,29	6,65	8,36	10,24	13,5	16,46	24,76	34,94
Польща	40,96	46,82	51,9	57,16	72,65	87,34	105,96	130,34	165,24	201,78	237,15	310,57	469,01
Словаччина	14,12	15,56	17,58	20,11	29,25	39,66	45,41	57,49	72,18	80,85	92,45	101,72	121,41
Словенія	10,02	10,17	10,8	12,29	15,11	18,95	21,66	25,61	32,64	36,99	35,93	45,94	57,3
Угорщина	27,31	31,57	34,87	39,31	48,05	62,02	70,77	85,38	109,09	125,36	115,89	134,48	172,47
Чехія	27,87	29,83	33,13	36,99	46,77	68,36	84,77	101,38	125,71	149,08	161	191,59	238,25

Додаток М

Імпорт товарів і послуг країн, що приєдналися до ЄС у 2004 р., млрд дол

Рік	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2013	2018	2023
Країна													
Кіпр	6,75	6,74	6,62	6,99	8,18	9,88	10,36	11,32	13,91	17,5	14,2 9	18,8 3	29,0 9
Естонія	4,27	3,69	4,08	4,82	6,48	8,37	9,95	12,49	16,03	17,1 1	20,5 7	21,9 3	31,6 9
Литва	4,65	5,16	6,07	7,57	9,77	12,63	16,27	20,31	25,7	33,0 9	35,9 2	39,4 5	58,1 1
Латвія	3,38	3,56	4,04	4,46	5,72	7,83	9,74	13,03	17,8	18,6 2	19,5 6	21,4	29,6 3
Мальта	4,8	5,22	4,61	4,94	6,01	6,68	7,32	8,84	10,55	13,6 6	15,6 5	21,8 7	30,8 7
Польща	51,04	58	59,1 2	64,25	78,63	94,93	109,9 6	138,3 7	181,5 4	229, 93	231, 05	298, 53	419, 6
Словаччи на	15,58	16,25	19,8 7	22,38	29,47	40,55	47,37	59,01	71,8	82,6 4	86,9 7	99,7 4	119, 64
Словенія	11	10,92	11,0 2	12,06	15,21	19,44	21,89	25,63	33,28	38,1 6	33,6 7	41,3 6	52,7 5
Угорщина	28,65	33,31	35,5 7	40,69	51,41	66,52	73,92	87,05	108,9	125, 31	107, 1	127, 66	161, 61
Чехія	28,18	30,89	34,0 1	38,08	48,29	67,61	81,58	97,12	121,1 1	143, 96	148, 95	176, 8	221, 39

Додаток Н

Торгівля між Україною та ЄС у 2014-2023 рр., млрд дол

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Експорт в Україну	22,3	15,3	18,2	22,8	25,9	27,5	26,1	33,2	31,1	42,2
Імпорт із України	17,6	13,7	14,1	18,3	21	22	18,6	28,4	29,1	24,6

Прямі інвестиції в Україну із країн ЄС у 2023 р

Країна	Сума, млн дол	Частка, %
Австрія	278,7	7,7
Бельгія	13	0,4
Болгарія	16,9	0,5
Греція	2,1	0,1
Данія	71,6	2,0
Естонія	43,5	1,2
Ірландія	3,1	0,1
Іспанія	27,8	0,8
Італія	-1,3	0,0
Кіпр	1130	31,2
Латвія	20	0,6
Литва	23	0,6
Люксембург	284,5	7,9
Мальта	29,9	0,8
Нідерланди	1117,6	30,9
Німеччина	-60,1	-1,7
Польща	-28,3	-0,8
Португалія	-2,2	-0,1
Румунія	5,3	0,1
Словаччина	-14,6	-0,4
Словенія	9,3	0,3
Угорщина	101,9	2,8
Фінляндія	1,8	0,0
Франція	266,1	7,3
Хорватія	-0,5	0,0
Чехія	34,1	0,9
Швеція	26,5	0,7